rijksuniversiteit groningen

Magazine voor alumni en relaties
Nummer 1, april 2023

Broerstraat 5

In dit nummer:

Broerstraat 5 minder op papier
Kaas van kooldioxide
Filosofie op het vmbo
Koffietafelboek universiteitsschatten
Babybullshit
Lifelines en corona

Sandra Phlippen:
'Vaart maken met verduurzamen'

AOG school of management

Ontwikkel een toekomstbestendige visie.

En dat allemaal in je eigen tempo met maximale vrijheid.

AOG School of Management

AOG School of Management biedt (toekomstige) leiders de mogelijkheid om hun visie te vormen, te veranderen én te verbreden. Door middel van unieke academische opleidingen met een vakoverstijgende blik en gericht op organisatievraagstukken die om een specifieke visie en leiderschap vragen. Om zo de vooruitgang voor te zijn.

Betekenisvolle ontmoetingen

In onze programma's vormen de betekenisvolle ontmoetingen een belangrijk facet. Vooraanstaande wetenschappers, filosofen en 'innovators' zorgen voor scherpzinnigheid, verwondering én reflectie op vakoverstijgende thema's en vraagstukken.

Meer informatie

Bel of app met studieadviseur Lisette Halmingh, 06 – 82 62 89 56 of download de brochure via de QR-code.

Master Strategy & Leadership

Jouw deeltijd masteropleiding met maximale flexibiliteit

Je wilt je blijven ontwikkelen. Juist nu. Je wilt wendbaar zijn en je visie vormen op organisatievraagstukken in tijden van onzekerheid en verandering. Een academische blik en je kunnen verhouden tot complexiteit zijn belangrijke pijlers om tot reflectie, visievorming en toekomstbestendige oplossingen te komen. De unieke Master Strategy & Leadership van AOG School of Management biedt deelnemers maximale vrijheid. Vrijheid om zelf je studietempo te bepalen, om zo een masteropleiding te kunnen combineren met je drukke baan en privéleven. Vrijheid om zelf twee opleidingen te kiezen die interessant zijn voor jouw persoonlijke ontwikkeling en organisatievraagstukken. En de vrijheid om de investering te spreiden, omdat je je niet van tevoren voor het gehele traject hoeft in te schrijven.

Jouw ideale leerroute: 2 academische leergangen naar keuze

In de Master Strategy & Leadership rond je 2 academische leergangen af. Deze combinatie vormt het fundament onder je masterprogramma. Hierbij heb je de keuze uit de volgende 14 academische leergangen:

- Bestuurlijk Leiderschap
- Filosofie in Organisaties
- HR Strategie en Leiderschap
- Innovatie en Business Development
- Leiderschap bij Digitale Transformaties
- Leiderschap in Management
- Mens- en Organisatieontwikkeling
- Nieuw Leiderschap in Organisaties
- Psychologie in Organisaties
- Publieke Strategie en Leiderschap
- Strategisch Leiderschap
- Samenwerken aan Complexe Opgaven
- Verandermanagement
- Visie op de Toekomst

Na het afronden van twee opleidingen ga je verder met je academische vorming.

Voor wie

De Master Strategy & Leadership is bedoeld voor (toekomstige) leiders die vanuit hun rol als bestuurder, ondernemer, manager of professional een brede academische blik willen ontwikkelen op vraagstukken binnen de eigen organisatie.

Start | Voorjaar en najaar 2023
Locatie | Centraal in Nederland en in Groningen

NVAO GEACCREDITEERDE OPLEIDING

REDACTIONEEL

REDACTIEB5@RUG.NL

Jarenlang werd het ons met grote stelligheid aangeraden en even hartstochtelijk afgeraden. Maar nu is het dan echt zo ver. We schakelen gedeeltelijk over van papier naar digitaal: In haar 37e jaar worden twee van de vier jaarlijkse edities van *Broerstraat 5* niet meer als papieren magazine verstuurd, maar zijn alleen online te lezen. In een mooie en prettig leesbare vorm.

Natuurlijk vonden we het fijn elk seizoen een blad te sturen dat u meeneemt in bus of trein of lekker leest in bad of op de bank. We waren er zelfs trots op. Al knaagde het ook, meer dan 90.000 exemplaren de wereld in te sturen niet wetende of de ontvanger er echt op zat te wachten. Zijn de milieukosten van papier, inkt en transport het wel altijd waard? Die afweging is erg moeilijk te maken. Wel staat vast dat de RUG er sterk aan hecht via *Broerstraat 5* een goede relatie te onderhouden met haar alumni en andere geïnteresseerden. Met mooie verhalen van oud-studenten waar ook ter wereld, met artikelen over Groningen, de universiteit en het betekenisvolle werk van Groningse onderzoekers en met tips voor boeken, podcasts en video's, een lezing, tentoonstelling of een bijeenkomst.
Maar, om eerlijk te zijn hebben de financiële kosten de doorslag gegeven. Die stijgen heel hard. Niet alleen omdat de oplage blijft groeien – in 2003 nog 48.000, nu, twintig jaar later, bijna verdubbeld – maar ook omdat recent de kosten van de bezorging én papier uitzonderlijk flink zijn verhoogd. Tijd voor transitie; voor ons tenminste, want de kans is groot dat uzelf al lang gewend bent een krant of tijdschrift te lezen op een tablet of mobieltje.

Terwijl u hopelijk geniet van dit aprilnummer, werken wij aan een mooie online zomereditie. Wij sturen een seintje – per e-mail – als het zover is!

Veel leesplezier.

COVER SANDRA PHLIPPEN , RUG-HOOGLERAAR DUURZAAM BANKIEREN

INHOUD

REYER BOXEM

4
Vaart maken met verduurzamen
Sandra Phlippen, hoofdeconoom ABN Amro, is nu ook bijzonder hoogleraar duurzaam bankieren in Groningen.

6
Column rector magnificus

7
Alumnus in het buitenland
Anne Harmsma en Ilse Theunissen in Suriname

8
Minder papier voor *Broerstraat 5*
Vanaf nu zal *Broerstraat 5* twee keer per jaar alleen digitaal verschijnen en nog maar twee keer op papier.

10
Alumnus schrijft boek

11
Ain Wondre Stad
Sandra Beckerman

12
Kaas van kooldioxide
Een bacterie van afvalgassen grondstoffen laten maken voor veganistische kaas is onderzoek in de lijn van FutureCarbonNL.

14
Filosofie op het vmbo – denkles voor doeners
Kritisch denken, je mening geven, naar anderen luisteren, dat zouden alle scholieren moeten leren. Eva-Anne Le Coultre probeert het vak filosofie op het vmbo te krijgen.

16
Foto Eddo Hartman

18
Vier eeuwen panorama van de wetenschap
Franck Smit maakte als afscheidsgeschenk een koffietafelboek over de rijke collectie van 'zijn' Universiteitsmuseum.

20
Babybullshit ontmaskerd
Onderzoekster Jojanneke Bastiaansen bundelde nuttige, onzinnige en soms ronduit gevaarlijke bakerpraatjes na een grondige factcheck.

23
'Ga niet zitten wachten op niks'
Khalaf Alkhalaf is een van de eerste gevluchte Syriërs die afstudeerden aan de RUG.

24
Lifelines in tijden van corona
'Onze uitkomsten gaan de hele wereld over,' zegt wetenschappelijk directeur Jochen Mierau van het grootschalige en langlopende 'biobank-onderzoek' Lifelines,

26
Alumni Actief en **Agenda**

27
'Groningse gastjes' veroveren de wereld
Yeelen Knegtering is mede-oprichter en CEO van Klippa, een van de snelstgroeiende techbedrijven in Nederland.

30
De RUG op Instagram en **Colofon**

32
Alumni Achteraf
gedrags- en maatschappijwetenschappen

Vaart maken met verduurzamen

INEKE NOORDHOFF REYER BOXEM

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/BENOEMING-SANDRA-PHLIPPEN

Klimaateconomie en verduurzaming zijn de speerpunten van **Sandra Phlippen**, hoofdeconoom van ABN Amro. Sinds dit jaar is ze daarnaast bijzonder hoogleraar duurzaam bankieren aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde in Groningen. Ze ambieert met deze aanstelling meer vaart te brengen in de transitie naar een duurzamer leven.

Zonder mitsen en maren vertelt Sandra Phlippen waar het op dit moment aan schort: de overheid pakt haar rol bij de verduurzaming niet goed. ‘Banken lopen voorop’, poneert ze. Tenger van postuur als ze is, haar betoog is stevig geaard en dat blaas je niet makkelijk omver.

Ze is opgeleid als econoom en socioloog in Rotterdam. ‘Eigenlijk vanaf 1996 ben ik altijd verbonden geweest aan de Erasmus Universiteit. Daarmee is het een soort thuis geworden.’ Toch kiest ze zonder aarzeling voor deze leerstoel in Groningen. ‘Sinds 1 januari pak ik om de week op donderdag, na mijn werk in Amsterdam, de trein naar Groningen. Ik ben een beetje hotels aan het uittesten, zo leer ik de stad wel kennen.’

Heldere taal

Ze koos niet voor niks voor Groningen: ‘Hier gebeurt veel op het gebied van nieuwe energie – ik denk dat Groningen daarin echt vooroploopt. Ten tweede heeft Groningen een lange traditie in de macro-economie en een gedegen economische faculteit. Die beide vakgebieden, dat is mijn wereld.’ Boven haar leerstoel wappert de vlag duurzaam bankieren. ‘Waar het voor mij over gaat, is hoe de transitie naar meer duurzaamheid en ook de fysieke gevolgen van klimaatverandering de huishoudens en bedrijven gaan beïnvloeden en wat dat betekent voor de

financiële stabiliteit.' De macro-economie-traditie in Groningen is verbonden met Angus Maddison, de Groningse hoogleraar die baanbrekend onderzoek deed naar welvaartsverschillen tussen landen. Phlippen zelf sprak diverse malen in Groningen over hoe klimaatverandering de verhoudingen in de wereld op zijn kop kan zetten.
De nieuwe hoogleraar is bij een breed publiek bekend. Ze was vorig jaar Zomergast bij de VPRO en gaf toen via de door haar gekozen tv-fragmenten een inkijk in haar persoonlijke leef- en denkwereld. Ook vraagt het zondagse tv-programma Buitenhof haar geregeld het economische nieuws te duiden. Phlippen valt op door haar heldere taal. 'Ik hou er niet van als mensen moeilijk praten. Vaak doen ze dat om interessant over te komen – ik ben daar helemaal niet van. Dat is iets dieps – ik denk dat dat ook in mijn opvoeding zit.'

Rechts populisme

In 2016 maakte ze bewust de keus over te stappen van het economenvakblad *Economische Statistische Berichten (ESB)* naar de redactie van een krant, het *AD*. Phlippen wilde een andere rol spelen in de samenleving. '*ESB* is een economisch elitetijdschrift, daar wordt geen moeite gedaan om dingen in niet-economentaal uit te leggen. Het was de tijd waarin rechts populisme in Nederland opkwam. Dat ging heel hard en ik maakte me veel zorgen over die uit elkaar drijvende werelden. Ik ken beide kanten: ik kan me inleven in de wereld van mensen die intuïtief dingen willen begrijpen – dat heb ik namelijk zelf ook. Maar ik ken ook de bestuurlijke elitewereld waarin mensen met de beste bedoelingen oplossingen zoeken voor complexe maatschappelijke problemen. Ik zag die spagaat en wilde helpen die werelden bij elkaar te brengen door mijn economische kennis in te zetten.' Drie jaar later stapt ze over van het *AD* naar het Economisch Bureau van ABN Amro, om via die weg nog meer impact op de samenleving te kunnen maken.

Voorbereiden op de toekomst

Is het niet lastig bij een bank te werken die iedereen kent van winstbejag en arrogantie aan de top, zoals beschreven is in de bestseller *De prooi* van RUG-alumnus Jeroen Smit? 'Nee, dat vind ik niet. Ik snap dat dat soort verhalen het goed doen, maar daarin wordt de wereld zwart-wit voorgesteld en dat is helemaal niet zo.' Phlippen praat snel, maar formuleert zorgvuldig. 'Bij ABN Amro werken honderden mensen die iedere dag alleen maar bezig zijn met de vraag: hoe verduurzamen we de samenleving? En ja, er zijn ook mensen die in de dealingroom werken. Daar koppelen ze beleggers aan investeringsprojecten. Je hebt jagers nodig, maar elke jager is in zekere zin ook een prooi. Je moet realistisch zijn over wat er in een bank gebeurt.'

Sandra Phlippen (1978) studeerde sociologie en economie in Rotterdam, promoveerde er in 2008 en was er tot december 2022 universitair hoofddocent. Daarnaast was ze achtereenvolgens hoofdredacteur van *ESB* en chef economie van het *AD*. In 2019 stapte ze over naar ABN Amro, waar ze inmiddels hoofdeconoom is. Sinds 2023 is ze ook bijzonder hoogleraar duurzaam bankieren aan de RUG, een leerstoel die mede is gefinancierd door de Vereniging van Nederlandse Banken en de C.R. Rao Foundation. Ook is ze nog steeds actief als columnist en schrijfster van opiniestukken voor met name het *AD* en het *Financieel Dagblad*.

'Ik hou er niet van als mensen moeilijk praten. Vaak doen ze dat om interessant over te komen – ik ben daar helemaal niet van.'

Europese Centrale Bank

Phlippen ziet dat banken zich keihard aan het voorbereiden zijn op een transformatie van de samenleving. Niet omdat de Nederlandse regering dat oplegt of omdat de markt dat vraagt, maar omdat de Europese Centrale Bank hen dwingt. 'Het doel van de ECB is stabiliteit. Dus wil ze dat banken zich voorbereiden op de toekomst; de ECB loopt ver voor de muziek uit.' De banken, pensioenfondsen en verzekeraars moeten scenario's maken met mogelijke klimaatontwikkelingen en uitrekenen wat er dan met hun leningen en bezittingen gebeurt. 'Eigenlijk gaat het natuurlijk over wat er met de klanten gebeurt. Wie gaan er failliet, welke mensen komen in problemen, waar ligt het vastgoed dat onverkoopbaar wordt? De banken hebben dat veel beter in beeld dan de overheid, omdat ze door de ECB gedwongen worden kapitaal aan te houden om die verliezen te kunnen nemen.' Door die studies heeft de financiële sector ook in beeld welke bedrijven kans hebben de transformatie vorm te geven.

Gespletenheid

Diezelfde Jeroen Smit schreef na *De prooi* een boek over Unilever. Bestuursvoorzitter Paul Polman zei daarin te hebben ervaren dat je een gespleten persoonlijkheid moet hebben om duurzaamheidsdoelen voorop te stellen bij een winstgedreven onderneming. Herkent u dat? 'Ja, we leven in een wereld waarin vervuilende economische activiteiten het meest lonen. Daar hebben we nu met de energiecrisis een perfect voorbeeld van gezien; energieproducerende bedrijven boeken megawinsten. Ik ben er heilig van overtuigd dat op termijn alleen schone economische activiteiten een *license to operate* houden. Maar in een beursgenoteerd concurrerend systeem werkt het nu eenmaal zo dat bedrijven die de kortetermijnwinst laten liggen, vatbaar zijn voor een overname. Dat is de gespletenheid waar Polman het over heeft.
Maar hoe komen we daar nou uit? Het systeem van het kapitalisme is toch allesoverheersend? Daarbinnen moeten we dan zien te transformeren naar een duurzamere samenleving? Fel: 'We leven helemaal niet in een puur kapitalistisch systeem, dat is een groot misverstand. In Nederland hebben we

VERVOLG OP PAGINA 6

VERVOLG VAN PAGINA 5

een sterke welvaartsstaat. De markt heeft absoluut geen vrij spel. Neem alleen al de energiesector... of de woningmarkt, die is totaal dichtgereguleerd.'

CO_2-heffing

Hoe zorg je er dan voor dat die korte- en langetermijnbelangen bij elkaar komen? 'Dat doe je door uitstoot een prijs te geven. Dan wordt het verlieslatend om zo te produceren dat er maatschappelijke schade uit voortkomt. Dan prijs je de toekomstige schade nu al in. Daarom blijven economen hameren op een CO_2-heffing, dat is gewoon het allerbeste om te doen.'

'We leven in een wereld waarin vervuilende economische activiteiten het meest lonen'

Phlippen zou het wel weten als ze minister-president was: niet alleen grote uitstoters beprijzen, zoals nu, maar alle vervuilende activiteiten. Tegelijkertijd relativeert ze haar eigen stelligheid: 'Ik heb de overheid de laatste jaren wel wat beter leren begrijpen. Beprijzen van alle uitstoot gaat deels voorbij aan wat mensen ervaren. Mensen met geld betalen gewoon, maar mensen met een kleine beurs hebben die optie niet. Die moeten hun gedrag veranderen, terwijl rijke mensen die dans ontspringen.' Daarom durft de Nederlandse overheid brede beprijzing van uitstoot nog niet aan. Wel gebeurt er volgens Phlippen van alles op het gebied van regulering en subsidiëring. Stellig: 'Maar we moeten vééél meer tempo gaan maken. De klimaatverandering zal nog hele grote aanpassingen vragen.'

Vaart maken

Vaart maken met de verduurzaming, dat is haar ambitie bij de bank en ook bij de RUG. 'Ik ben praktijkhoogleraar. Ik ga me bezighouden met de vraag: wat uit de wetenschap kan ons nu helpen een stap vooruit te zetten?' In Amerika is net besloten iedereen die een elektrische auto koopt een subsidie te geven van 7500 dollar. Voorwaarde is dat die auto niet meer dan 50.000 dollar kost. 'Die duidelijkheid zorgt ervoor dat consumenten ervaren "Hé, ik kan het nu doen", terwijl producenten weten dat ze met hun prijs onder die 50.000 dollar moeten blijven.'
Phlippen ziet haar theorie bevestigd: 'De overheid moet mensen geld geven om de draai te maken, maar ook uitstoot duur maken en heel erg duidelijk zijn over wat niet meer kan per wanneer.'

FOTO MICHEL CAMPFENS

WIJMENGA'S WERELD

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Leg de verbinding

Pasgeleden trof me een radiobericht over een Oekraïner die na het uitbarsten van de oorlog in zijn land zich in paniek afvroeg waar hij naartoe kon. Toen herinnerde hij zich een Griekse studiegenote die hij nog kende uit Groningen. Hij zocht contact met haar en zij ontving hem met open armen. Zo levert een periode studeren in het buitenland niet alleen handige vakantieadressen op, maar ook een stevig netwerk van mensen op wie je kunt terugvallen in tijden van nood. Een mooi voorbeeld van hoe de internationalisering in het onderwijs kan bijdragen aan het ontstaan van bijzondere, sterke banden over de grenzen heen.
Die verbinding met Groningen en met elkaar als alumni van de RUG speelt ook een belangrijke rol in het nieuwe Groot Handelshuis in het oude V&D-pand aan de Grote Markt, waar we ons House of Connections vestigen. Eind juni gaan we deze locatie feestelijk openen. Pal naast de ingang van restaurant La Place loop je dan een brede, monumentale trap op langs een geweldige muurschildering van zeker dertig meter lang. Onze kunstcommissie heeft net een jonge kunstenares geselecteerd voor de artistieke invulling. Boven richten we de thematische ruimtes van de nieuwe interdisciplinaire schools in. De naamgevers van deze schools zijn bijzondere alumni: Wubbo Ockels (energie en klimaatverandering), Jantina Tammes (digitale ontwikkelingen) en Aletta Jacobs (sociale veerkracht en meer gezonde jaren) en de middeleeuwer Rudolf Agricola uit Baflo (duurzaamheid). Zo laten we zien dat wij allen staan op de schouders van onze voorgangers.
Het wordt een toegankelijke plek, middenin de binnenstad en natuurlijk fantastisch om naartoe te komen voor een leuke activiteit. Al was het maar om weer eens terug te zijn in het oude V&D-pand waar je als student je pennen en notitieblokken kocht of koffie ging drinken. We gaan hier allerlei activiteiten organiseren, zoals publiekslezingen, debatten, presentaties van studenten en wetenschappers, tentoonstellingen en conferenties. Daarbij willen we kunnen inspelen op de actualiteit. Neem de presentatie van het parlementaire rapport over het Groningse gas. Dat is typisch zo'n moment waarop je meteen een debat zou willen agenderen in dit pand, met studenten, alumni en onderzoekers, Stadjers, Ommelanders en ondernemers. Door de flexibele indeling kunnen we dat daar gewoon gaan doen. Ik weet zeker dat ons House of Connections een toffe plek wordt, waar we de verbinding met elkaar opzoeken. Ik kijk uit naar mooie ontmoetingen, veel reuring en onverwachte momenten van inspiratie.

Cisca Wijmenga rector magnificus

ELLIS ELLENBROEK

BUITENLAND

ANNE HARMSMA EN ILSE THEUNISSEN

Het is vaste prik. Een schepje melkpoeder uit een blik met Frisian Flag erop, aanlengen met water, et voilà, in Paramaribo drinkt Anne Harmsma (71) Friese melk bij zijn ontbijt. De alumnus rechten woont al 44 jaar in Suriname. Dat kwam ervan toen de geboren en getogen Fries verliefd werd op zijn medestudent Ilse Theunissen (nu 69) met haar Surinaamse wortels.

Het juristenstel had mooie banen. Hij in de bankenwereld en aan de universiteit Anton de Kom, zij als directielid bij grote ondernemingen en adviseur in de zorg. Na hun pensionering startten ze samen nog een consultancykantoor. Ze geven advies aan bedrijfsleven en overheid. Harmsma heeft een rechtstreekse lijn met president Santokhi. 'Als Santokhi me nodig heeft weet hij me te vinden. En andersom ook.'

De alumnus schreef recent een boek over deviezenrecht, bedoeld als 'praatstuk' om de monetaire situatie van Suriname te verbeteren. De vorige president, Desi Bouterse, zadelde het land op met een miljardenstaatsschuld. Harmsma werkte ook mee aan een nieuwe bankwet die naar hij hoopt snel van kracht wordt. Ondertussen zucht Suriname onder de bezuinigingsdrift van de regering Santokhi. De kosten van de dagelijkse boodschappen, brandstof en woonlasten zijn explosief gestegen. Woedende Surinamers bestormden op 17 februari het parlement en elders in Paramaribo waren ook onlusten. 'Een door een kleine groep georkestreerde uitspatting die niet verwacht werd', noemt Harmsma de rellen. Al kijkt hij er zeker niet van op want armoede is in Suriname een megagroot probleem. Tachtig procent van de bevolking leeft rond de armoedegrens, stelt Harmsma. 'Zij hebben hooguit 175 euro per maand voor een huishouding van vier personen.' De regering Santokhi heeft algemene bijstandsondersteuning beloofd, maar die komt maar langzaam van de grond, volgens Harmsma bij gebrek aan capabele en goed opgeleide mensen voor de implementatie.

Suriname telt slechts rond de 650 duizend inwoners. In die kleinschaligheid zit voor Harmsma ook de charme. 'De gemeenschap houdt van elkaar. Wij zijn te klein om ruzie te maken. Allerlei geloven en culturen leven hier met en naast elkaar. Hier zijn geen spotjes op tv dat je naar elkaar moet omkijken.'

'De gemeenschap houdt van elkaar. Wij zijn te klein om ruzie te maken.'

'Rassenongelijkheden herkennen we, accepteren we en we gaan er op een positieve manier mee om. Hoe ik wel niet geplaagd ben, als enige witte man in mijn voetbalteam! Ze noemden me Yellowman. Dat is een beroemde Caribische reggaezanger uit Jamaica. Een albino-Creool. Die is dus net zo wit als ik.'

Me too is in Suriname – het land van de *brasas*, ofwel omhelzingen – amper een issue, aldus Harmsma. 'In Nederland durf ik amper een vrouw nog een hand te geven. Misschien houd ik hem wel te lang vast. Als ik nu in jullie mooie Nederland zou wonen, zou ik grote fouten maken in mijn omgangsvormen.'

Zoon Roger werkt als arts op Aruba, na een studie in Rotterdam. Dochter Valerie is haast klaar met haar geneeskundestudie aan de RUG. Vader Anne koestert zijn herinneringen aan Groningen. Hij liep er in 1969 de allereerste KEI-week, met oud-burgemeester Jacques Wallage als KEI-leider en was ook voorzitter van de Friese studentenvereniging Bernlef. Maar Suriname is en blijft nu zijn thuis. 'Dit is zo'n schitterend land! Als u er ooit zou komen, kan ik u binnen drie uur naar een plek buiten de stad brengen waar sinds de Schepping door Onze Lieve Heer nog nooit iemand geweest is. Ik ook niet.'

Minder papier voor **Broerstraat 5**

JURGEN TIEKSTRA | VERNIEUWING | WWW.RUG.NL/BROERSTRAAT5

Vanaf deze zomer zal *Broerstraat 5* niet langer een puur papieren blad zijn. Twee van de vier jaarlijkse nummers verschijnen straks alleen digitaal, op een nieuw online platform.

Dit keerpunt in de 36-jarige geschiedenis van het alumnimagazine vraagt om reflectie. Want wat zijn de mogelijkheden en onmogelijkheden van een digitaal tijdschrift? En wat betekent het voor de milieubelasting dat weliswaar minder papier en inkt nodig zullen zijn, maar ook meer ruimte op energievretende computerservers?

Online journalistiek

Voor de vraag wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn van een digitaal tijdschrift raadplegen we Bart Brouwers, hoogleraar journalistiek. Een voordeel dat *Broerstraat 5* heeft, vertelt hij, is dat het een niet-commercieel blad is en online dus geen verdienmodel nodig heeft. In een klein taalgebied als het Nederlandse is het nu eenmaal veel lastiger online genoeg te verdienen dan in het Engelse. Tegelijkertijd is Brouwers allerminst pessimistisch over online verdienmodellen, zegt hij. 'Vanmorgen nog heb ik college gegeven over de business-kant van online journalistiek. Op een van mijn slides staan ongeveer tachtig verdienmodellen. Het is echt niet zo dat je alleen afhankelijk bent van advertenties en abonnees.'

Schuldig

Daar komt bij dat een gratis tijdschrift als *Broerstraat 5* zijn eigen lastigheden kent. Een lezer voelt nu eenmaal meer urgentie een blad open te slaan als hij of zij ervoor betaald heeft. Dat weet Brouwers als geen ander. In het verleden was hij hoofdredacteur van de gratis ochtendtabloid *Sp!ts*, dat verspreid werd in het openbaar vervoer. 'Journalisten onderschatten het belang van distributie nog weleens', zegt hij. 'Ons grote voordeel toen was dat *Sp!ts* niet in de bakken op de stations mocht liggen en dus uitgedeeld moest worden. Dat maakte het bijna vergelijkbaar met een tijdschrift dat je in je brievenbus krijgt. Want doordat die uitdelers de krant in je hand stopten, voelde je je bijna schuldig hem niet te lezen. Het kan aan mij liggen, maar ik voel me er ook schuldig over een tijdschrift dat ik persoonlijk opgestuurd krijg zo maar bij het oud papier te doen.'

Het is moeilijker datzelfde gevoel op te wekken met een nieuwsbrief die in je mailbox belandt, zegt Brouwers. *Broerstraat 5* zal als digitaal magazine daarom goed moeten nadenken hoe het urgent genoeg blijft voor zijn doelgroep.

Hemelse speeltuin

Natuurlijk staat daar veel tegenover: digitale journalistiek biedt een rijkdom aan mogelijkheden. 'Online is goedkoper, sneller, directer, meetbaarder en diverser in mogelijkheden', zegt de hoogleraar. 'Maak maar eens een interactieve infographic op papier; dat lukt niet. Vanuit journalistiek perspectief is het een hemelse speeltuin. Denk aan hoe je een lezer kunt aanspreken op een individueel niveau door keuzemomenten aan te bieden: lees dit verhaal voor meer details hierover, lees dat verhaal voor meer details daarover. In feite kun je in ieders behoefte voorzien.'

Bovendien is het mogelijk het eigen verhalenarchief te herwaarderen. Een langlopend blad als *Broerstraat 5* heeft immers een fortuin aan verhalen opgebouwd. 'Ja, absoluut', reageert Bart Brouwers. Hij noemt een voorbeeld: 'Naast mijn hoogleraarschap heb ik ook een journalistiek bedrijf. Wij schrijven over innovatie en publiceren elke dag vijf of zes artikelen. Maar elke dag worden meer dan tweeduizend artikelen uit ons archief gelezen. Dat archief is enorm belangrijk.´

Milieubeslag

Nu dan het milieu. Wat is beter: papier of digitaal? 'Daar bestaat geen wetenschappelijke consensus over', zegt milieukundige Sanderine Nonhebel. 'Dit komt omdat de mail- en papiersystemen over de wereld enorm verschillen. Nederland behoort tot de koplopers met het recyclen van papier: negentig procent gaat terug. Aan de andere kant verschilt het milieubeslag van elektriciteit enorm. In Noorwegen komt 99 procent uit hernieuwbare bronnen, vooral van waterkracht, en is het milieueffect van het stroomverbruik veel kleiner dan bijvoorbeeld in Polen, waar 80 procent opgewekt wordt in verouderde kolencentrales.'

Een goede bron voor inzichten vindt Nonhebel de organisatie Milieucentraal, die wetenschappelijke kennis naar het publiek

E-mailadres bekend?

Vanaf eind juli zal de niet-papieren *Broerstraat 5* in een prettig leesbare versie te vinden zijn op **www.broerstraat5-rug.nl**.

Abonnees krijgen, wanneer de nieuwe editie online staat, per e-mail een seintje met een link. Lezers wier e-mailadres bij ons niet bekend is, kunnen dit doorgeven aan **alumni@rug.nl**.

2022, nummer 4
2022, nummer 3
2022, nummer 2
2022, nummer 1

2021, nummer 4
2021, nummer 3
2021, nummer 2
2021, nummer 1

2020, nummer 4
2020, nummer 3
2020, nummer 2
2020, nummer 1

2019, nummer 4
2019, nummer 3
2019, nummer 2
2019, nummer 1

2018, nummer 4
2018, nummer 3
2018, nummer 2
2018, nummer 1

2017, nummer 4
2017, nummer 3
2017, nummer 2
2017, nummer 1

2016, nummer 4
2016, nummer 3
2016, nummer 2
2016, nummer 1

2015, nummer 4
2015, nummer 3
2015, nummer 2
2015, nummer 1

2014, nummer 4
2014, nummer 3
2014, nummer 2
2014, nummer 1

vertaalt. ‘Wat we van hun website leren is dat kringlooppapier niet zonder meer beter is voor het milieu dan nieuw papier. Het ontinkten van het papier is een milieubelastend proces is. Maar ook de transportketen van het papier verzamelen vraagt veel energie. Het niet gebruiken van papier is dus een betere optie dan het gebruiken van gerecycled papier.´

Energieslurpers

Maar wat als papier verleden tijd is en vervangen wordt door de elektronische versie van informatie? ‘Hoewel daarvoor geen vrachtwagens hoeven rond te rijden en geen bomen te worden gekapt, zijn e-mail en e-books ook niet vrij van milieuproblemen’, begint Nonhebel. ‘Het verzenden van een e-mail en downloaden van een e-book is weliswaar goedkoper dan het versturen per post. Maar daarna begint het pas. Computers, telefoons en e-readers moeten regelmatig worden opgeladen. Bezitters van e-readers weten dat je die veel minder vaak hoeft op te laden dan een telefoon. Dat is al een eerste besparingsoptie die je hebt: lees op een e-reader in plaats van op je tablet, telefoon, laptop of desktop. Milieucentraal heeft uitgerekend dat als je meer dan 25 boeken op je e-reader gaat lezen, de aanschaf ervan milieukundig uit kan.’

‘Dat was het lezen, nu het bewaren’, gaat Nonhebel verder. ‘Het opslaan van digitaal materiaal kost energie. De datacentra die overal in de wereld ontstaan, zijn echt slurpers van energie. In Nederland gebruiken ze drie procent van het totale elektriciteitsgebruik. En dat is alleen het gebruik van de datacenters. Bij de meeste bedrijven staan ook nog eigen servers te draaien. Het energiegebruik voor de ICT is acht procent van ons nationale verbruik. Als je digitale informatie online opslaat, is er dus permanent energie nodig om die databestanden in stand te houden. Dat is een groot verschil met het opslaan van gegevens op een memorystick of op een losse harde schijf. Die sluit je alleen aan als je die gegevens wilt ophalen.´

Uiterst efficiënt

Hetzelfde geldt natuurlijk voor een papieren blad dat iemand bewaart. Informatie bewaren op papier klinkt dan ineens uiterst efficiënt en een zegen voor het milieu, in vergelijking met archiveren in de cloud.‘Het digitaal ontvangen van *Broerstraat 5* is dus op zich goed voor het milieu’, besluit Nonhebel, ‘maar het blad vervolgens tien jaar in je nooit opgeruimde mailbox laten zitten; dat is een waar milieudrama.’

Bart Brouwers

is sinds 2015 hoogleraar journalistiek & media-studies aan de RUG. Ook is hij (mede-)eigenaar van de bedrijven Media52 en Zeelbergmedia. Van 2006 tot 2009 was hij hoofdredacteur van het ochtendtabloid *Sp!ts* van de Telegraaf Media Groep.

WWW.RUG.NL/STAFF/B.J.BROUWERS

Sanderine Nonhebel

werkt sinds 1995 bij de RUG en is er universitair hoofddocent bij IREES (Integrated Research on Energy, Environment and Society). Ze richt zich vooral op de milieueffecten van de productie van biomassa voor menselijk gebruik (voedsel, maar ook hout en katoen).

WWW.RUG.NL/STAFF/S.NONHEBEL

Bij de RUG houdt de Green Office zich bezig met de verduurzaming van de universiteit. Een van de medewerkers is student Rik Klement. Hij heeft onder meer bekeken hoeveel energieverbruik het vergt om de digitale bestanden van RUG-studenten en –personeel online op te slaan. Hij schat dat de 42.000 studenten en stafleden van de RUG per jaar 11,3 miljoen kWh verbruiken aan verzending en online opslaan van bestanden. Dat staat gelijk aan het elektriciteitsgebruik van 4500 huishoudens.

www.rug.nl/greenoffice

VOOR NOG MEER BOEKEN VAN ALUMNI:

WWW.RUG.NL/ALUMNI/BOEK

Tanya Commandeur (1969) / Romaanse talen en culturen 1995
De reus van Amsterdam
Historische roman over showbizz, liefdes en geheimen
WWW.AMBOANTHOS.NL
€ 22,99; Luisterboek € 14,99; E-book € 12,99

Sander de Hosson (1977) / geneeskunde 2003
Leven toevoegen aan de dagen
Alumnus van het Jaar 2020: 'Ook als je niet meer beter wordt, verdien je de beste zorg.'
WWW.ARBEIDERSPERS.NL
€ 21,99; E-book € 13,99

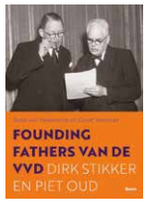
Ben Westerink (1947) / promotie wiskunde en natuurwetenschappen 1974
Wierden-landschap
Rijk geïllustreerd boek over het wel en wee van de Groninger wierden
WWW.NOORDBOEK.NL € 29,90

Laura van Hasselt (1974) / geschiedenis 1998
Geld, geloof en goede vrienden
Piet van Eeghen en de metamorfose van Amsterdam 1816-1889
WWW.UITGEVERIJBALANS.NL € 27,50

Jan Keulen (1950) / filosofie 1976
De oorlog van gisteren
Correspondent in Beiroet tijdens de Libanese burgeroorlog (1980-1985)
WWW.UITGEVERIJJURGENMAAS.NL
€ 26,95

Kees Steketee (1954) / godgeleerdheid 2002
Met de kennis van nu
Columnist schrijft met ironie en zelfspot en bovenal veel verbazing over de wereld om hem heen.
WWW.BESTELMIJNBOEK.NL € 15,00

Gerrit Voerman (1957) / geschiedenis 1985, promotie 2001
De Founding fathers van de VDD – Dirk Stikker en Piet Oud
Hoe de directeur van Heinekens Bierbrouwerij en de burgemeester van Rotterdam in 1948 een politieke partij oprichtten.
WWW.BOOM.NL € 24,50

Coen Peppelenbos (1964) / Nederlands 1988
Moeten we dit weten voor de toets?
Hoe overleef ik het literatuur-onderwijs?
WWW.KLEINEUIL.NL € 17,50

Wouter Schollema (1988) / geschiedenis 2012
Voetbalstad Belfast
Troubles en de bal in Noord-Ierland
WWW.STAANTRIBUNE.NL € 24,95

Jan de Roos (1950) / geschiedenis 1977
Lyda & Liesje
Hoe een onverschrokken Joden-helpster een kleuter uit handen van de nazi's probeerde te redden.
WWW.UITGEVERIJ-LOUTJE.NL € 17,50

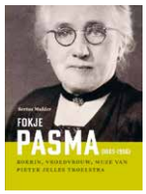
Joachim Yeshaya (1981) / promotie letteren 2009
Joden en moslims aan zet
Joods-islamitische ontmoetingen vroeger en nu
WWW.PELCKMANSUITGEVERS.BE
€ 27,00

Annet Zaagsma (1971) / psychologie 1996
Opgelet. Het materiaal moet ademen
Derde dichtbundel
WWW.OPWENTELING.NL € 17,50

Koen Schouwenburg (1986) / KCW 2014
Waar zijn de dagen voor
Debuutroman over angst, eenzaamheid en liefde
WWW.KLEINEUIL.NL
€ 19,50; E-book € 9,99

Paula Laning (1960) / sociologie 1999
We lieten pap achter en brachten mam naar hun lege huis
Dagboek over twee jaar corona-maatregelen
WWW.LACHENDNAARJEWERK.NL/WINKEL
€ 12,50

Bertus Mulder (1949) / arbeids-sociologie 1972, promotie 1991
Fokje Pasma (1865-1956)
Boerin, vroedvrouw, muze van Pieter Jelles Troelstra
WWW.BORNMEER.NL € 24,90

Jannes de Vries (1954) / orthopedagogiek 1985
Zonlicht en warmte spelen met de kleur
Ploegschilder Bé Kracht gaf op een intense manier het Groninger landschap weer.
WWW.KLEINEUIL.NL € 27,50

Klaas Koops (1949) / psychologie 1976
Lof der talenten
Kunstboek met 183 portretten, waaronder hoogleraren
WWW.PHILIPELCHERS.NL € 35,–

FOTO ANP / PETER HILZ

Sandra Beckerman
(1983), Tweede Kamerlid voor de SP, eerder SP-Statenlid in Groningen, teamleider wetenschappelijk bureau SP en docent archeologie aan de RUG, waar zij studeerde van 2001 tot 2007 archeologie en promoveerde in 2015 op een onderzoek naar aardewerk uit de enkelgrafcultuur.

Speciale plek
Kelder Academiegebouw

AIN WONDRE STAD

Groningen. Universiteit. Maar ook talloze straten, huizen, bruggen, pleinen waar herinneringen liggen. Bekende oud-RUG-studenten vertellen over hun speciale plek.

ELLIS ELLENBROEK HENK VEENSTRA

‘Papa, mama, ik ga naar Groningen’

‘Toen ik acht was wist ik dat ik archeoloog wilde worden. Ik heb er nooit aan getwijfeld. Zo’n fantastische wetenschap! Het is toch magisch iets vast te houden dat voor het laatst duizenden jaren geleden is vastgehouden door een ander mens? Wat ik ook heel mooi vind aan het vak is dat archeologie over iedereén gaat. Of je nou arm bent of rijk, of je nou lezen en schrijven kunt, of niet. In de periode waarin ik gespecialiseerd ben bestond het schrift trouwens nog niet eens.

Ik woonde in Veenendaal. Leiden was dichtbij, Amsterdam ook. Leiden heeft de grootste archeologie-opleiding. Het was logisch om voor Amsterdam of Leiden te kiezen. In de vierde klas was ik er al naar open dagen geweest, en zelfs naar meeloopdagen. Maar in 5 vwo zei school: “Je moet ergens gaan kijken”. Ik dacht: Hallo? Heb ik toch al gedaan? Maar het moest! Ik dacht: Prima, dan ga ik een dagje naar Groningen. Groningen is het verst weg vanaf Veenendaal.

De open dag van archeologie was in de kelder van het Academiegebouw. Ik vroeg aan een jongen: “Waarom moet ik voor Groningen kiezen?” Hij antwoordde: “Pak een stoel en ga even zitten.” Toen ging hij de voordelen en de nadelen opnoemen. Als ik de kant van Egyptologie op wilde, kon ik beter niet naar Groningen komen. Maar als ik prehistorie leuk vond, of de biologische kant, daar was Groningen weer erg goed in. Dat maakte indruk op mij. In Amsterdam en Leiden waren ze heel erg aan het snakken. Wij zijn de beste! Wij zijn de grootste! Je moet hier zijn! Ze hadden een heel gelikt programma, met shiny kleurtjes, overdreven. In Groningen noemden ze ook de nadelen op.

Na afloop liep ik wat door de stad, met zijn fijne schaalgrootte. Ik dacht: Dit is het gewoon. Ik kwam thuis met “Papa, mama, ik ga naar Groningen”. Mijn ouders vonden het heftig, want ze reizen nooit zover. Maar ik heb nooit spijt gehad van mijn beslissing.’

FOTO KOOS DE WIT

FutureCarbonNL

De mensheid moet af van haar verslaving aan olie en gas. Maar daarvoor zijn wel nieuwe bronnen nodig voor koolwaterstoffen. FutureCarbonNL is een samenwerkingsverband van Nederlandse universiteiten, kennisinstellingen, industrie, MKB en startups. De ambitie is in Nederland een wereldwijd vooraanstaande carbontechnologiesector op te bouwen. FutureCarbonNL richt zich op onderzoek, ontwikkeling, demonstratie en afzet van technologieën die CO_2 en CO omzetten in nieuwe, duurzame materialen, brandstoffen en (dier)voeding.

Eemshaven

Kaas van kooldioxide

Het is mogelijk een bacterie zo aan te passen dat hij van kooldioxide, zuurstof en waterstof nuttige grondstoffen produceert voor bijvoorbeeld veganistische kaas of medicijnen. Biochemicus **Sandy Schmidt** wil deze bacterie voeden met de kooldioxide uit afvalgassen van fabrieken. Zij hoopt op financiering van haar onderzoek uit het landelijke FutureCarbon-project.

RENÉ FRANSEN | ONDERZOEK | WWW.FUTURECARBON.NL

De bodembacterie met de naam *Cupriavidus necator*, voor het eerst gevonden in de buurt van de Duitse stad Göttingen, was tot nu toe vooral beroemd omdat hij bioplastics kan maken. Sandy Schmidt, assistent-hoogleraar bij het Groningen Research Institute of Pharmacy (GRIP) van de RUG wil dit micro-organisme op een andere manier gebruiken. ‘Hij groeit normaal gesproken op suiker, maar kan dat ook op een gasmengsel van kooldioxide, zuurstof en waterstof,’ legt zij uit. ‘Mijn idee is de bacterie te laten groeien op de afvalgassen van de chemische industrie of de staalindustrie, en te zorgen dat hij daar nuttige moleculen van gaat maken.’

Kaas

Door aan de stofwisseling van de bacterie te sleutelen is het mogelijk hem bepaalde stoffen in grotere hoeveelheden te laten produceren, zoals bijvoorbeeld lysine. Dat is een zogeheten ‘essentieel aminozuur’ dat mensen en dieren niet zelf kunnen maken en daarom bijvoorbeeld een belangrijke component is in veevoer. ‘Ook doen we onderzoek voor een bedrijf dat veganistische kaas wil maken,’ vertelt Schmidt. ‘Daarvoor moet de bacterie melkeiwitten produceren.’ Ze is er al eens in geslaagd een bacterie melkeiwit te laten maken, maar voor het lysineproject is eerst nog nieuw genetisch gereedschap nodig. ‘*Cupriavidus necator* wordt niet echt veel gebruikt in de weten-

schap, daarom zijn er maar weinig hulpmiddelen ontwikkeld om het genoom ervan aan te passen.'

Tastbare resultaten

Schmidt werkt inmiddels een jaar of twee aan deze projecten en verwacht de komende twee tot drie jaar de eerste tastbare resultaten te zien. 'Tegen die tijd moeten we stammen hebben die de gewenste producten in grote hoeveelheden produceren. De volgende stap is dan uit te zoeken hoe we de bacterie kunnen kweken op industriële schaal. Dat kan nog eens vijf jaar duren.' Behalve het opschalen is er nóg een probleem: een mengsel van zuurstof en waterstof heet ook wel 'knalgas', het is nogal explosief. 'Er loopt nu een onderzoek naar manieren om dit mengsel veilig te gebruiken.'

Afvalgassen

Als alles goed gaat, zouden er bioreactoren kunnen komen te staan naast staalfabrieken zoals Tata Steel of chemische industrie zoals BASF. Schmidt: 'De afvalgassen van deze fabrieken bevatten weliswaar vervuilende stoffen als zwavel of zware metalen, maar onze bacterie is daar behoorlijk ongevoelig voor. We hoeven ze dus niet eerst te zuiveren voor gebruik.'

Kip met gouden eieren

Er zit wel een bijzonder nadeel aan de superbacterie: hij stinkt ontzettend. 'De lucht stoot studenten die er voor het eerst mee werken echt af.' Maar verder lijkt *Cupriavidus necator* toch vooral een kip met gouden eieren. Behalve aminozuren en eiwitten kan hij ook bouwstenen voor geneesmiddelen maken, en stoffen die worden gelabeld met de koolstof-13-isotoop voor medische diagnostiek en MRI scans.

Miljoenenaanvraag

Schmidt kijkt ondertussen met belangstelling naar de ontwikkelingen rond FutureCarbonNL, een samenwerking van Nederlandse universiteiten waaronder de RUG, kennisinstituten, (chemische) industrie, het MKB en startups, die een aanvraag heeft ingediend van honderden miljoenen euro's bij het Nationaal Groeifonds. Met dat geld zal onderzoek gefinancierd worden naar 'carbon capture & utilization', onderzoek naar manieren om koolstof af te vangen en nuttig te gebruiken. Wanneer deze aanvraag wordt toegekend, hoopt Schmidt op extra financiering voor haar werk om kaas en geneesmiddelen te maken van fabrieksgas.

'De lucht stoot studenten die er voor het eerst mee werken echt af'

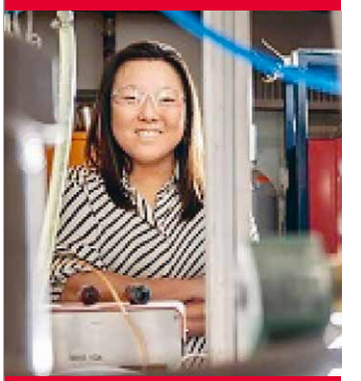

FOTO REYER BOXEM

Sandy Schmidt studeerde biochemie aan de Universität Greifswald, waar zij in 2015 promoveerde als biotechnoloog. Daarna was ze tot 2017 postdoc aan de TU Delft en vervolgens junior group leader aan de Technische Universität Graz. Totdat ze in 2020 door de RUG werd binnegehaald als assistant professor in het Rosalind Franklin programma.

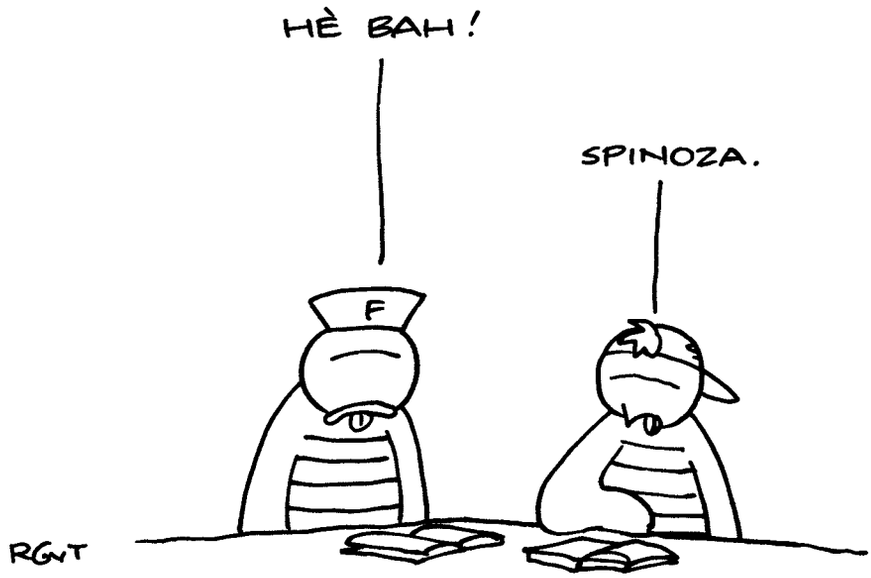

RUG-hoogleraar biochemie **Matthias Heinemann** is lid van het kernteam FutureCarbonNL dat leiding geeft aan het samenwerkingsverband en werkt aan een voorstel om een revolutie in de chemische industrie teweeg te brengen. In februari heeft FutureCarbonNL met een onderzoeksvoorstel een subsidieaanvraag van 663 miljoen euro gedaan bij het Nationaal Groeifonds, dat is opgezet door de overheid om de Nederlandse economie te versterken. In juli wordt de beslissing verwacht. Lees ook **www.rug.nl/futurecarbon-heinemann**

Sandy Schmidts collega-onderzoekster **Jinxiu Xie** doet bij het Engineering and Technology Institute Groningen (ENTEG) onderzoek naar de productie van kerosine uit afvalgassen. Ook dit onderzoek valt onder het FutureCarbon-project. Lees **www.rug.nl/futurecarbon-Xie**

FOKKE & SUKKE
KRIJGEN HET GEWOON NIET WEG

Filosofie op het vmbo
denkles voor doeners

Kritisch denken, je mening geven, naar de ander luisteren: allemaal dingen die je leert in de filosofieles. Elke leerling heeft die vaardigheden nodig, vindt vakdidacticus filosofie **Eva-Anne Le Coultre**. Ook de vmbo'er. Daarom maakt ze zich er hard voor dat filosofie een vak wordt op het vmbo.

DORIEN VRIELING WWW.FOKSUK.NL

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/FILOSOFIE-OP-VMBO

Is dít het? Toen Eva-Anne Le Coultre voor het eerst een vmbo-school in Noord-Groningen bezocht, schrok ze. Het kon niet missen, Google Maps wees haar naar deze plek. 'Een industrieterrein. Ik dacht: hier kan toch geen schóól staan? Maar dat was dus wel zo. 'En bij een ander schoolbezoek kwam ik in een gebouw waar heel lang niet schoolgemaakt was.'

'We zijn dom'

Dat zégt allemaal iets, volgens Le Coultre. Het vmbo staat lager in aanzien dan havo en vwo – bij ouders, bij docenten, en zeker ook bij de leerlingen zelf. Want het ontgaat je als tiener heus niet dat jouw school op een anonieme locatie aan de rand van de stad staat. 'Dan ga je denken: die gymnasiumleerlingen zitten in een supermooi pand in de binnenstad en wij zijn hier weggestopt – wij zullen wel minder waard zijn. We zijn dom.'

Twee ton van Toukomst

Misschien is dat gebrek aan aanzien ook de reden dat haar vak, filosofie, nauwelijks wordt gedoceerd op het vmbo. 'Het is raar dat we het onderwijs splitsen in denkers en doeners, want het een kan niet zonder het ander.' Le Coultre bedacht een plan dat ze instuurde naar Toukomst, het Nationaal Programma Groningen. Of nou ja, plan... 'Ik hoorde pas op de dag van de deadline dat iedereen zo'n projectvoorstel kon insturen. Dat deed me denken aan een pamflet dat ik al eens had geschreven, met de insteek: filosofie voor elke leerling. Dat stuk heb ik een beetje aangepast en ingestuurd.' Een jaar later, midden in de pandemie, hoorde ze dat ze twee ton kreeg om het plan uit te voeren. Met de hulp van een aantal vakgenoten werkte ze het verder uit. Ze bedacht dat het zinvol zou zijn om de lessen toe te spitsen op het vmbo, want

filosofie is weliswaar ook op het havo en vwo geen standaard vak, maar op het vmbo wordt er al helemáál niets mee gedaan.

Kritisch denken

Terwijl vmbo'ers er minstens zoveel baat bij kunnen hebben. 'Een van de belangrijkste doelen van onderwijs is dat leerlingen zelf leren denken. Dat klinkt logisch, maar het is helaas niet zo vanzelfsprekend. Leerlingen zitten op school vaak in een routinemodus waarin ze stampen voor een toets, de toets wel of niet halen en daarna alles weer vergeten. Ze worden vooral beoordeeld op kennis, veel minder op zelf leren nadenken of openstaan voor andere argumenten. Terwijl we als samenleving juist jonge mensen nodig hebben die dat kunnen, mensen die niet klakkeloos meegaan met wat iedereen doet, maar zelf nadenken. Denk bijvoorbeeld aan de Toeslagenaffaire, zegt Le Coultre: daar werd niet voldoende kritisch nagedacht over wat er precies gebeurde.

Gevaarlijke onzin

Ook de alomtegenwoordigheid van social media vereist dat jongeren kritisch leren denken, zegt Le Coultre. 'Er wordt daar ontzettend veel onzin verspreid, dat is gevaarlijk voor de democratie. Je moet leren om jezelf de vraag te stellen: hoe weet ik of iets betrouwbaar is?' En dan is er nog de polarisatie in de samenleving, de laatste tijd bijvoorbeeld in de opvattingen over genderkwesties, het boerenprotest, het vluchtelingenbeleid. 'Het is zo belangrijk dat leerlingen leren: oké, als je een andere mening hebt hoef ik je niet meteen op je bek te slaan – even kort door de bocht. En zich leren inleven in iemand die in een andere positie zit dan zij. '

Docentenduo's

Le Coultre zette een 'professionele leergemeenschap' (PLG) op, een groep van filosofie- en vmbo-docenten die samen een serie lessen ontwikkelde. Binnen die groep was er in eerste instantie best scepsis, zeker onder de filosofiedocenten: kunnen vmbo-leerlingen wel filosofieles aan, is het niet te abstract of te moeilijk? Nee, bleek uit de pilot die inmiddels uitgevoerd is. Uit de PLG kwamen twee docentenduo's die samen acht lessen gaven in de derde klas van het vmbo-tl op scholen in Appingedam en Winsum.

'Het heeft me verbaasd wat je in zo'n korte tijd kan bereiken,' zegt Le Coultre. 'Het begin was moeizaam, zeker op de school in Appingedam. Leerlingen waren niet gewend om naar elkaar te luisteren, scholden elkaar uit als iemand iets zei. Na die eerste les wisten we: de vmbo-docent moet hier een grotere rol gaan spelen, die kent de klas. Toen zijn de twee docenten meer gaan samenwerken, en elke week ging het beter.' De leerlingen luisterden steeds beter naar elkaar. 'Ze hadden al snel door dat je je steeds bij alles af moet vragen waaróm je iets vindt, dat het niet genoeg is om te zeggen: 'Ja, ik vind dit gewoon'. Bij de evaluatie zeiden ze dat ze het leukste aan de lessen vonden dat ze hun eigen mening mochten geven, dat waren ze niet gewend.'

FOTO REYER BOXEM

Eva-Anne Le Coultre (1976) is vakdidacticus filosofie aan de RUG, waar ze in 2001 haar master filosofie behaalde. Sinds 2021 is ze projectleider van de pilot Filosofie op het vmbo, gestart met subsidie van Toukomst. Nadat ze negen jaar als filosofiedocent voor de klas stond bij het Willem Lodewijk Gymnasium, leidt ze nu zelf docenten filosofie op. In haar promotieonderzoek *Ruimte om te denken* onderzocht ze hoe filosofiedocenten hun leerlingen aan het denken zetten.

Veel te abstract

Wil je vmbo'ers laten filosoferen, leg ze dan een kwestie voor die dichtbij voelt, leerden de docenten. 'Het overkoepelende thema van de lessenserie was 'vrijheid'. Dat bleek veel te abstract en te saai om steeds weer over te praten. Maar droegen de docenten een concreet onderwerp aan, dan ontstonden er gesprekken. Er was een les over de vraag: mogen alle mensen kinderen krijgen? Die les sloeg enorm aan. Er werden heel persoonlijke voorbeelden aangedragen, van kinderen met alcoholische of gehandicapte ouders. Dat de leerlingen daar zo betrokken bij waren, leerde ons: we moeten het niet te abstract maken.' Uit een evaluatie onder de leerlingen bleek dat de meesten het een goed idee vonden als filosofie een echt vak zou worden. 'Natuurlijk heb je ook leerlingen die er niks mee hebben, maar die heb je op havo en vwo ook.'

Wind mee

Als het aan Le Coultre ligt komt dat schoolvak er. Ze heeft nog anderhalve ton van de Toukomst-subsidie over, een mooie basis om een heel schooljaar aan lessen mee te ontwikkelen. Op dit moment werkt ze aan een aanvraag om dat te mogen doen. Filosofie lijkt de wind in Nederland mee te hebben. 'Er is meer en meer interesse voor het vak, ook vanuit het ministerie van OCW. Stel dat ze daar ook geld willen uittrekken voor filosofie, dan wordt het echt leuk. Als je ziet wat het effect van acht lessen was – kun je nagaan wat er dan in een jaar mogelijk is.'

FOTO

EDDO HARTMAN

Herstel zeegrasveld in de Waddenzee

Zeegrasvelden zijn belangrijk als kraamkamer en leefgebied voor allerlei vissen en andere zeedieren, maar ook als golfslagbrekers en kustbeschermers en voor het langdurig vastleggen van CO_2. Ooit besloeg zeegras in de Waddenzee duizenden hectares. Het werd jaarlijks geoogst voor onder meer matrasvulling. Na de aanleg van de afsluitdijk verdwenen de velden bijna geheel.

Hoogleraar kustecologie en NIOZ-onderzoeker Tjisse van der Heide probeert met collega's op allerlei manieren de onderwaternatuur te versterken. Hij richt zich vooral op 'biobouwers', zoals mosselbanken en zeegrasvelden, die vorm geven aan de wadbodem en daarmee aan de biodiversiteit en ecologische waarde van het gebied.
WWW.RUG.NL/STAFF/T.VAN.DER.HEIDE

Marien ecoloog Laura Govers, RUG- en NIOZ-onderzoekster, heeft met succes in de Waddenzee – bij het eiland Griend – de zeegraspopulatie spectaculair hersteld.
WWW.RUG.NL/STAFF/L.L.GOVERS

In de RUG-podcast 'In de wetenschap' vertelde Govers over dit onderzoek:
WWW.RUG.NL/PODCAST-LAURA-GOVERS

Onderzoekers van de RUG doen ook onderzoek naar de zeegrasvelden van Banc d'Arguin in Mauritanië, waar de 'Nederlandse' wadvogels een groot deel van de winter verblijven.

Op de foto meet Govers ten noorden van Griend met een zeer nauwkeurig GPS-systeem hoeveel slib het zeegras heeft ingevangen.

Deze foto is onderdeel van de serie Collective Landscape, gemaakt in opdracht van de RUG en Noorderlicht voor Imagining Science.
WWW.RUG.NL/IMAGININGSCIENCE

Na een loopbaan van meer dan dertig jaar aan de RUG keerde **Franck Smit** tijdelijk terug naar waar het voor hem begon: het Universiteitsmuseum. Als afscheidsgeschenk maakte hij een koffietafelboek over de rijke collectie van het museum.

BERT PLATZER

BOEK

WWW.RUG.NL/MUSEUM

Vier eeuwen panorama van de wetenschap

Wat hebben 's werelds eerste elektrische voertuig, een vergeten mosasaurusbotje en de eerste pedelstaf van de RUG met elkaar gemeen? Ze zijn allemaal terug te vinden in de collectie van het Universiteitsmuseum Groningen én ze zijn opgenomen in *Universiteitsmuseum Groningen – panorama van de wetenschap.*

Dit is het boek dat Franck Smit nog wilde maken voor hij met pensioen zou gaan. Daartoe keerde hij in 2021 terug als conservator van het museum, de functie die hij van 1990 tot 2002 ook al vervulde. Zijn pensioen heeft Smit echter nog even voor zich uitgeschoven. Sinds het vertrek van de vorige directeur, afgelopen jaar, heeft Smit diens taken overgenomen tot er een opvolger is gevonden.

Televisieprimeur

Om het boek zo toegankelijk mogelijk te maken koos Smit voor een eenvoudige opzet: sla het open en je ziet één of twee foto's van een bepaald object – het boek telt er 79 – met ernaast een begeleidende tekst die het verhaal achter dat object vertelt. Een koffietafelboek dus, dat naar hartenlust grasduint in de collectie van het museum: historische instrumenten, wetenschappelijke objecten, maar ook voorwerpen die de geschiedenis van de RUG en de studentencultuur illustreren.

'Kijk, we hebben hier een aantal televisieprimeurs gehad met de eerste volledig mobiele tv-apparatuur', zegt Smit als hij zijn boek – dik, groot, vierkant en hardcover – op een willekeurige pagina openslaat. In 1953 werden in hartje Groningen vanaf een aanhanger achter een rijdende auto opnamen gemaakt die live te zien waren in een tent in de Rode Weeshuisstraat. Smit: 'Daarin heeft de latere professor in de natuurkunde Hendrik de Waard een belangrijke rol gespeeld.' Op zijn zestiende, in 1938, had hij al een televisie gebouwd, blijkt uit de begeleidende tekst van stadshistoricus Beno Hofman.

De teksten zijn behalve door Smit en zijn redactieteam – collectiebeheerder Jan Waling Huisman, conservator Sieger Vreeling en oud-museumdirecteur Arjen Dijkstra – geschreven door gastauteurs: experts op het gebied waarop het object betrekking heeft. Zo schreef hoogleraar trekvogelecologie Theunis Piersma over een vogeltrekzender en hoogleraar arctische archeologie Lourens Hacquebord over een ijsmuts die op Nova Zembla is opgegraven.

Franck Smit (1956)

studeerde geschiedenis aan de RUG. Hij werkte bij uitgeverij Walburg Pers en het Drents Archief voordat hij in 1990 conservator van het Universiteitsmuseum Groningen werd. Vanaf 2002 bekleedde hij verschillende functies aan de RUG op het gebied van fondsenwerving en valorisatie. Sinds 2021 is hij weer conservator van het museum, sinds vorig jaar ook directeur.

Universiteitsmuseum Groningen – Panorama van de wetenschap

WWW.KLEINEUIL.NL € 30,00

Prent Johan Huizinga

Met één bijdrage is Smit bijzonder in zijn nopjes: die van Wim Koops. 'Ik heb een lijst gemaakt van objecten bij wie ik een auteur moest vinden, maar soms ook andersom. Ik wilde bijvoorbeeld heel graag dat Wim een stukje zou schrijven over de historicus Johan Huizinga. Koops is de oud-bibliothecaris van de universiteit en was tegelijkertijd ook de conservator van het museum. Hij was al bijna 65 toen ik hem in 1990 opvolgde. Hij is nu 97, nog heel helder en wilde graag iets over een prent schrijven die Huizinga in 1892 heeft gemaakt voor een almanak van Vindicat.'

Smit kan verder blij worden van wat je het alledaagse van baanbrekende wetenschap zou kunnen noemen. Neem de ponsjes die Frits Zernike in de jaren dertig van de vorig eeuw eigenhandig met een draaibank ver-

Prent Johan Huizinga voor almanak Vindicat

vaardigde om een fasecontrastmicroscoop te bouwen. ‘Die ponsjes zijn maar drie, vier centimeter groot en zaten in een envelopje dat weer in een sigarendoosje zat. Dat toont heel mooi dat hij een wetenschappelijk knutselaar was. Zijn Nobelprijs had hij eraan te danken dat hij én theoretisch én praktisch heel sterk was.’

Donderkerkje

Panorama van de wetenschap is een boek waarin je heerlijk kunt bladeren en blijven hangen. Bij het donderkerkje van hoogleraar Jacobus Uilkens bijvoorbeeld. In het eerste kwart van de negentiende eeuw zette hij zich ervoor in op boerderijen, molens en torens bliksemafleiders te laten installeren. Met een houten model van een kerkje gaf hij demonstraties over de werking. De kerktoren was voorzien van een messing spits, waarop hij met een elektriseermachine een vonk liet overspringen. Dankzij de aarding van de torenspits kon de bliksem niet inslaan, maar als Uilkens de aardende koperdraad onderbrak en boven een bakje buskruit liet hangen, stortte het uitklapbare kerkje door de ontploffing in.

Waar vele boeren het nut van deze vinding inzagen, bleek de stad Groningen hardleers: tot twee keer toe moest de bliksem inslaan in de Martinitoren voordat die eindelijk werd voorzien van een bliksemafleider.

Erfgoed van de RUG

Hoe interessant ook, Smit ziet een groter belang voor zijn boek. ‘In tentoonstellingen in het museum zijn natuurlijk veel objecten uit de collectie te zien en geven we ook altijd informatie over de collectie waaruit ze komen of over de hoogleraar die ze verzameld heeft. Maar dat zijn steeds fragmenten, er was nergens een samenvatting van de hele geschiedenis van het museum en wat het heeft aan collecties.’

Dat is volgens Smit belangrijk om het erfgoed van de RUG onder de aandacht te brengen. ‘Voor mij is het boek ook duidelijk bedoeld om binnen de universiteit een visitekaartje van het museum af te geven en het meer bekendheid te geven. Ik kom geregeld mensen tegen die bij de universiteit werken, maar niet weten dat er een universiteitsmuseum is. Die hoeven er niet per se belangstelling voor te hebben, maar het is jammer als ze niet weten dat het er is.’

Echt groot museum

Dat doet de vraag rijzen of er binnen de universiteit genoeg aandacht is voor haar erfgoed. ‘Dat vind ik wel. Ik merk dat de leden van het College van Bestuur het leuk vinden en mijn boek veel uitdelen. Maar zij zijn voorbijgangers, dus het erfgoed zou veel meer in het DNA van de universiteit moeten zitten. Het is belangrijk te laten zien wat er aan de RUG voor bijzondere dingen gebeuren, wat er wetenschappelijk wordt bereikt, wat wetenschappers bezighoudt, al meer dan vierhonderd jaar. Dat kan ook. Sommige universiteiten bouwen echt grote universiteitsmusea. Dat zou voor ons ook mooi zijn, omdat we van die honderdduizend voorwerpen dan veel meer zouden kunnen laten zien. We hebben altijd al een wat kleiner museum gehad dan andere universiteiten. Het zou mooi zijn dat als er een oud lab vrijkomt in de binnenstad wij daar in mogen.’

De adviezen vliegen je om de oren als je zwanger bent of net bevallen, ontdekte **Jojanneke Bastiaansen** tijdens haar zwangerschap. Maar daar zit onzin tussen die soms ronduit gevaarlijk is. In haar nieuwe boek bindt ze daarom de strijd aan met 'babybullshit'.

Babybullshit ontmaskerd

Geen moederkoek eten, wel pindakaas smeren

CHRISTIEN BOOMSMA REYER BOXEM

ONDERZOEK

WWW.JOJANNEKEBASTIAANSEN.COM

Het begon bij een moederkoek. Jojanneke Bastiaansen stond op het punt om met zwangerschapsverlof te gaan toen een vriendin haar een nieuwsbericht stuurde. Het stuk ging over de placenta, die bomvol hormonen zou zitten die een postnatale depressie kunnen voorkomen. Het was, suggereerde de vriendin, dus een goed idee om de moederkoek na de bevalling mee naar huis te nemen en op te eten. Bastiaansen voelde 'weerstand' bij dat idee, zegt ze nu. 'Ik zag mezelf niet met een tupperwarebakje naar het ziekenhuis gaan en dat ding meenemen.'

'Natuurlijk' verschijnsel

Maar ze zou niet de kritische neurowetenschapper zijn die ze is, als ze zichzelf liet wegkomen met zoiets simpels als een 'gevoel'. 'Ik dacht: je kunt dit wel afschieten, maar je hebt het niet uitgezocht.' Dus toen de zestien lege weken van haar zwangerschapsverlof waren aangebroken – 'Ik had nog nooit zo lang achter elkaar vrij gehad' – stortte ze zich op het waarheidsgehalte van de bewering. Er zat immers wel degelijk een gedachte achter. 'En er zijn inderdaad dieren die hun placenta opeten, dus het is een natuurlijk verschijnsel.' Overigens zet ze nadrukkelijk aanhalingstekens om het woordje 'natuurlijk'. Immers: er worden tegenwoordig wel meer dingen als 'natuurlijk' geduid, die mensen dan op zichzelf gaan toepassen. 'En dat is lang niet altijd een goed idee.'

Kim Kardashian

Ze deed wat een wetenschapper doet: rondsneupen in de literatuur. En zo stuitte ze op een klein onderzoek uit 2018 dat het effect van placentapillen onderzocht – pillen gemaakt van je eigen moederkoek, razend populair bij types als Kim Kardashian. Wat bleek? Niet alleen maakte het qua postnatale depressie, vermoeidheid of moeder-kind-band helemaal niets uit, die pillen konden nog gevaarlijk zijn ook. Het Amerikaanse Centers for Disease Control and Prevention rapporteert een geval van een baby die zelfs bloedvergiftiging opliep door een met streptokokken besmette moederkoekpil die de moeder had geslikt.

Ontaarde moeder

Na de bevalling bleef de placenta in het ziekenhuis, maar de opgedane kennis verwerkte ze in een column voor het populaire tijdschrift *Ouders van Nu*. En dat is ze blijven doen. Nu komen al die gecheckte beweringen samen in haar boek *Babybullshit en hoe het echt zit*, dat onlangs verscheen bij de Boekerij.

Veel van de fabels en beweringen die over jonge moeders worden uitgestort, zijn immers niet vrijblijvend, zegt Bastiaansen. 'Waar ik me het meest boos over maak, zijn de adviezen waarmee de moeders een schuldgevoel wordt aangepraat. Je baby heeft krampjes? Nou, dan heb jij waarschijnlijk iets verkeerds gegeten. Is je kind vaak ziek? Wat ben je ook voor ontaarde moeder, dat je je kind naar de crèche brengt.' Alle baby's hebben krampjes, weet Bastiaansen nu – uiteraard ná in de literatuur te zijn gedoken en de gedane onderzoeken kritisch te hebben beoordeeld. En een crèchekind blijkt weliswaar iets vaker ziek te zijn dan een kind dat niet naar de opvang gaat – het scheelt één buikgriep per vier jaar – maar eenmaal op de basisschool zijn de rollen omgedraaid.

Onzeker

Maar een kersverse moeder is kwetsbaar en vaak onzeker. Ook Bastiaansen bleek niet immuun voor fabels na haar bevalling, ondanks haar wetenschappelijke achtergrond. 'Ik ben altijd wat secundair in mijn reacties', zegt ze. 'Als iemand iets zegt, dan knik ik en dan ga ik mee in het gesprek. Maar dan loop ik weg en dan denk ik: hmmmm. En dan zoek ik het uit.'

Toen de eerste weken na de geboorte van haar zoon IJsbrand toch moeizaam verliepen, voelde zij de onzekerheid toeslaan. 'Je denkt bij alles: is dit normaal? En als je kind huilt, of zich niet fijn voelt, dan wil je het oplossen.'

‘Alle baby’s hebben krampjes’

Dus ze googelde zich suf en kwam op allerlei gekke forums terecht, die haar nog onzekerder maakten. ‘Uiteindelijk heb ik mezelf daar weggetrokken. Het leverde me geen zinnige informatie op en het maakte me ook niet zekerder.’
Sindsdien is het haar missie om jonge moeders een reddingsboei toe te werpen met toegankelijk opgeschreven, helder uitgelegde en grondig onderbouwde informatie. In haar boek voegde ze bovendien de bullshitradar toe: ieder kort hoofdstukje begint met een bewering, waarna de lezer de kans krijgt om het juiste antwoord te kiezen. Vervolgens legt Bastiaansen uit waarom iets onzin is en komt het antwoord: nee, je kookt de foetus niet in de baarmoeder als je naar de sauna gaat.

Pinda-allergie

Toch zijn niet alle beweringen en volkswijsheden die ze onderzoekt onzin, soms tot haar eigen verbazing. Toen haar schoonmoeder suggereerde dat ze pindakaas op haar tepels zou moeten smeren bij de borstvoeding, omdat dat de kans een pinda-allergie zou verkleinen, geloofde ze daar niets van.
Bastiaansen zelf geloofde nog dat je pinda’s juist moest vermijden tot het kind een jaar of twee was. ‘Maar toen ben ik rond gaan bellen en belandde ik uiteindelijk bij een kinderallergoloog, die me wees op het bestaan van een mooie trial uit 2016. Daaruit bleek dat vroege introductie juist heel veel allergieën voorkomt. Daar had ik superveel mazzel mee, want er komen in onze familie veel allergieën en eczeem voor, dus ik kon er nog net op tijd mee beginnen’, zegt ze tevreden.
Een andere bewering bleek ook wel degelijk een basis te hebben. Haar moeder had het weer van haar eigen moeder gehoord: ieder kind kost een tand. ‘Dan denk je: hoe dan?’ zegt Bastiaansen. ‘Waar slaat dat op?’ Weliswaar is het niet zo dat er na de bevalling een tand uit je mond valt, maar er is wel onderzoek dat suggereert dat hoe meer kinderen je hebt, hoe minder tanden. Om precies te zijn: het gaat om een halve tand per kind.

Schadelijke V-Steam

Toch: het allerbelangrijkste vindt ze het ontkrachten van de schadelijke beweringen. Zoals het idee dat een V-Steam – het stomen van je vagina – de baarmoeder helpt herstellen na de bevalling en de vruchtbaarheid bevordert. Afgezien van het feit dat het volkomen onduidelijk is hoe zoiets zou moeten werken – ‘Hoe zou die stoom bij de baarmoeder moeten komen dan?’ – droogt zo’n behandeling de vagina uit en zijn er vrouwen die er brandwondjes aan over hebben gehouden. ‘Maar die dingen spelen in op onzekerheid omtrent de vruchtbaarheid, en dat vind ik kwalijk, omdat het vrouwen met een onvervulde kinderwens hoop geeft en nog geld kost ook.’
Of de bewering dat een enig kind ‘zielig’ zou zijn. Dit komt dichtbij, zegt ze, want haar zoon is enig kind en ze heeft geen plannen voor een tweede. ‘Ik weet dat enige kinderen net zo gelukkig zijn en net zo vrijgevig en creatief als andere kinderen. Maar ja, ergens knaagt het en denk je: heb ik hem iets ontnomen? Maar dat is onzin, dat weet ik uit de literatuur én uit eigen ervaring. Hij is een ontzettend leuk ventje, dat zich prachtig ontwikkelt en zich geliefd weet.’

Dit artikel verscheen eerder, op 26 januari 2023, in de UKrant, www.ukrant.nl.

Jojanneke Bastiaansen
Babybullshit en hoe het echt zit – Fabels en feiten over de zwangerschap, bevalling en babytijd
WWW.BOEKERIJ.NL
€ 20,–; E-book € 11,99

FOTO RICHARD VAN HOEK

Jacquelien Scherpen wint Prins Friso Ingenieursprijs

Jacquelien Scherpen, directeur van het Groningen Engineering Center en hoogleraar Regeltechniek is door het Koninklijk Instituut Van Ingenieurs (KIVI) uitgeroepen tot Ingenieur van het Jaar 2023. In maart ontving zij de Prins Friso Ingenieursprijs in bijzijn van prinses Beatrix. De jury prijst Scherpens veelzijdigheid die ze koppelt aan inhoudelijke diepgang. Aan de RUG is ze een drijvende kracht achter de versterking van het engineeringonderzoek en de ingenieursopleidingen. Ook werkt ze intensief samen met bedrijven. WWW.RUG.NL/SCHERPEN-PRINSFRISOPRIJS

FOTO HESTERLIENA WOLTHUIS

Ventiel voor onze verstopte rechtspraak

Het Nederlandse juridische systeem lijdt aan een infarct. Rechtszaken stapelen zich op en slepen zich voort. Al bijna twee decennia lang onderzoekt én bepleit Laura Peters de invoering van procesafspraken in Nederland als 'bypass'. 'Nederland loopt achter op andere landen, waar ze er al lang mee werken.' WWW.RUG.NL/NEWS/2023/03/LAURAPETERS

Prijs Rekenkamer voor scriptie over kwaliteit hoger onderwijs

Historicus Timen Sijens studeerde in 2021 cum laude af aan de RUG met een scriptie waarvoor hij onlangs de allereerste scriptieprijs van de Algemene Rekenkamer kreeg uitgereikt omdat deze 'een spanningsveld blootlegde tussen het rendement van onderwijs enerzijds en de kwaliteit ervan anderzijds'. Meteen na zijn afstuderen ging de alumnus aan de slag als rijkstrainee bij de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland in Genève. Een link naar *Publieke Werken: Een systemische analyse van de borging van het eindniveau in het hoger onderwijs in de periode 1985-2019* staat onder de kop 'Niet rendementsdenken, maar docent waarborgt kwaliteit hoger onderwijs' op WWW.SCIENCEGUIDE.NL (zoeken op Sijens).

Bordspel GRUNN

'Wij gunnen iedere provincie een eigen spel zo leuk als Grunn,'schreef een (Groningse) recensent. Honderden lezers van *Broerstraat 5* reageerden enthousiast met een e-mail op de verloting van het bordspel GRUNN. Een van de ontwerpers, alumnus Arjan van Houwelingen, vertelde erover in het decembernummer. De eerste oplage was toen al uitverkocht. Sinds februari zijn de spellen weer verkrijgbaar in de winkel en in 31 Groningse musea. De winnares van de verloting heeft het inmiddels thuis gestuurd gekregen.

RUG lid nieuwe Vereniging Circulair Groningen

De onlangs opgerichte Vereniging Circulair Groningen zet zich actief in om de Groningse circulaire economie te versnellen en te realiseren. Tot de vereniging, die reeds bestaat uit zo'n dertig bedrijven en instellingen, is ook de RUG toegetreden. Collegevoorzitter Jouke de Vries van de universiteit is een van de bestuursleden. WWW.RUG.NL/CIRCULAIRGRONINGEN

Insecten kweken op mest

Steeds meer bedrijven kweken insecten voor menselijke consumptie en voor diervoeders. Het gebruik van kippen- en varkensmest als voedingsbodem voor de kweek van insecten blijkt een goedkope en duurzame manier om hoogwaardige eiwitten te produceren en levert ook nog eens een circulaire bijdrage aan het mestprobleem. Dat toonden hoogleraar evolutionaire genetica Leo Beukeboom en collega's van de VU en Wageningen UR aan. WWW.RUG.NL/INSECTEN-KWEKEN-OP-MEST

Rechtenstudenten adviseren tweede kamer

Hoogleraar rechtssociologie Marc Hertogh liet zijn studenten adviezen voor de Tweede Kamer opstellen over een lopende wetgevingsprocedure rond de bescherming van klokkenluiders. De studenten verrasten Hertogh met de kwaliteit van hun werk en Kamerleden waren onder de indruk van de adviezen. Hertogh won met zijn Seminaar Beleidsanalyse – waarin active learning, recht in de praktijk en praktijkgerichte competenties van studenten de belangrijkste speerpunten zijn – de Best Practice in Teaching & Learning Award 2023 van de RUG. WWW.RUG.NL/HERTOGH-BEST-PRACTICE

FOTO CORNÉ SPARIDAENS

‘Ga niet zitten wachten op niks’

Khalaf Alkhalaf is een van de eerste gevluchte Syriërs die afstudeerden aan de RUG. Hij wil een voorbeeld zijn voor andere vluchtelingen. Zijn boodschap: Neem de regie over je eigen leven. En ga niet zitten wachten op niks.

Khalaf Alkhalaf (35) is, ten tijde van het interview, bezig aan zijn laatste dagen in Gerkesklooster. Hij is, vanuit het Rode Kruis, locatiecoördinator van de voormalige basisschool, waar asielvragers wonen in afwachting van hun procedure. De tijdelijke opvang in het Friese dorp staat op punt van dichtgaan. Khalaf is aan het solliciteren. Eerder werkte hij een paar maanden namens het Rode Kruis bij het aanmeldcentrum in Ter Apel. Banen in de humanitaire hulpverlening sluiten aan bij hoe zijn eigen leven gelopen is en hij hoopt op een nieuwe uitdaging in die branche.

Eind 2013 werd Khalaf in Syrië ontvoerd door IS die hem dwong zijn werk als verpleger in een kinderziekenhuis voor Artsen Zonder Grenzen op te geven. Na zijn vrijlating vluchtte Khalaf via Turkije naar Nederland. Augustus 2015 stond hij zelf voor de poort in Ter Apel. Bijna acht jaar later bezit hij een Nederlands paspoort en heeft een bachelor Midden-Oosten Studies en een master International Relations and International Organization op zak.

Voor Khalaf is alles relatief. De recente aardbevingen in zijn vaderland noemt hij ‘peanuts’. ‘Verdrietig dat in Syrië iets van 4000 slachtoffers zijn gevallen. Maar in de Syrische gevangenis Saydnaya worden jaarlijks meer mensen gedood, door het Assad-regime.’ Over zichzelf zegt hij: ‘In Nederland ben ik succesvol. Hoog opgeleid, ik heb werk, een goed netwerk. Maar voor mijn familie in Syrië ben ik een mislukt persoon want ik heb geen vrouw en kinderen.’
Hij vindt zijn Nederlands beneden de maat. Had hij daar maar sneller werk van gemaakt toen hij hier kwam. Nu is het vaak een afwijzingsgrond bij sollicitaties, heeft hij gemerkt. Het is een les die hem inspireert andere vluchtelingen achter de vodden te zitten. ‘Ik bekritiseer ze tijdens mijn werk bijna elke dag. “Jullie doen niet jullie best, jullie moeten wakker worden. Jullie moeten de taal leren, sporten, gezond eten, wandelen. Niet de hele dag blijven zitten, roken en rondjes lopen.”’ Een asielvrager mag dan weinig, qua werken en studeren, een plan maken voor hoe verder, mocht de asielvraag worden gehonoreerd kan wel! Moet zelfs, vindt Khalaf.

‘Veel vluchtelingen wachten op niks en verwachten dat de overheid alles voor ze regelt’. Voor hem is eigen initiatief het startpunt. Wel zou hij het toejuichen als statushouders allemaal standaard gekoppeld worden aan een coach die ze in de gaten houdt. ‘Geld geven aan vluchtelingen zonder toezicht is nooit goed.’ Toen de Syriër in 2016 vanuit het azc in Delfzijl naar Groningen verhuisde, mocht hij op kosten van de staat zijn NT2 halen. Khalaf was blij. ‘Maar ik vond het gek dat twee jaar lang niemand van de gemeente mij belde met: Hé Khalaf, we hebben je tienduizend euro gegeven, hoe staat het ervoor?’

Na een ‘lange journey’ naar een NT2-certificaat schreef hij zich in aan de RUG. Hij vroeg er zelf om coaches en trok regelmatig medestudenten en vrienden aan de mouw voor hulp. ‘Waarom denk je dat ik mijn diploma gehaald heb? Niet omdat ik zo’n slim persoon ben, maar omdat ik op mensen ben afgestapt en om hulp heb gevraagd.’ De docent die hem het eerste jaar begeleidde prees hem voor zijn resultaten: ‘Ik heb gezegd: Bedankt, maar dit zijn jullie resultaten.’

ELLIS ELLENBROEK

Lifelines in tijden van corona

NIENKE BEINTEMA ANP/JEAN-PIERRE GEUSSENS ONDERZOEK WWW.LIFELINES.NL

Lifelines is de grootste 'herhaalde biobank' ter wereld: al vijftien jaar volgt deze faciliteit de gezondheid en leefstijl van de 167.000 deelnemers. 'De uitkomsten gaan de hele wereld over', zegt wetenschappelijk directeur Jochen Mierau. Bijvoorbeeld over de coronapandemie.

Biobanken zijn er volop in de wereld: plekken waar biomaterialen – bijvoorbeeld bloed, weefsels, sperma of eicellen – worden opgeslagen voor onderzoek of behandelingen. Maar zoals Lifelines is er niet één. Deze Noord-Nederlandse biobank volgt zijn 167.000 deelnemers door de tijd. Elke vijf jaar staan die deelnemers bloed, urine en faeces af – en nog regelmatiger vullen ze allerlei vragenlijsten in over onder meer hun gezondheid en leefstijl. 'Daarmee zijn we echt uniek', zegt wetenschappelijk directeur Jochen Mierau. 'Alle deelnemers doen al mee sinds het begin in 2007. Daardoor kunnen we zien hoe bepaalde gezondheidsaspecten zich op groepsniveau gedurende de tijd ontwikkelen. Soms kun je dan, terugkijkend, zeggen: dáár ontstaan dus die verschillen.'

'Lifelines loopt vooruit op medisch-maatschappelijke vragen'

Jij bent zelf econoom, geen medicus. Wat heeft economie met medisch onderzoek te maken?

'We weten dat er een grote interactie is tussen de sociaal-economische positie van mensen en hun gezondheid. Sterker nog, die positie is een van de belangrijkste factoren die je gezondheid bepalen. Hoogopgeleide mensen leven gemiddeld bijvoorbeeld 8 à 9 jaar langer dan laagopgeleide mensen. Maar ze leven 25 jaar langer in goede gezondheid. Een kwart eeuw! Dat verschil is echt gigantisch. Dat fascineert mij. Waar het hem dan precies in zit. En juist dat zijn dingen die wij uit Lifelines kunnen halen.

In de coronatijd hebben we via vragenlijsten extra gegevens verzameld. We zien nu bijvoorbeeld dat mensen met een lagere sociaal-economische positie relatief minder gingen bewegen. En wat Lifelines nu zo interessant maakt: het aantal deelnemers is zo groot dat wij ook kunnen kijken naar verschillen binnen de groepen. Sociaal-economisch onderzoek concludeert vaak: hoe armer hoe ongezonder, en hoe rijker hoe gezonder. Maar het ligt natuurlijk genuanceerder. Wij kunnen nu onderzoeken: wat maakt nu dat sommige armere mensen wél gezond blijven en andere niet? Wie zijn nu die mensen die wél veel bleven bewegen, in alle sociaal-economische groepen?'

Wat kunnen we met die kennis?

'Lifelines levert veel verschillende soorten kennis op. Wat daar "het nut" van is, is niet in één zin te vatten. Net als met ons stroomnetwerk: wat is daar het nut van? Het antwoord is: het maakt heel veel mogelijk. Ik zie Lifelines ook als een nutsvoorziening. Namelijk het verzamelen, beheren en uitgeven van data rondom gezondheid en ziekten, biologische processen zoals veroudering, en sociaal-economische processen, die we daardoor beter leren begrijpen. Het RIVM gebruikt die langetermijndata bijvoorbeeld om beter zicht te krijgen op de effecten van bepaalde zaken, zoals nachtwerk in de coronatijd. Het onderzoek voedt het beleidsnetwerk. Onze studie over bewegen leidde tot een aantal Kamervragen, die er vervolgens toe leidden dat sportvoorzieningen open mochten blijven tijdens de pandemie.'

Maar er is ook een wetenschappelijk nut.

'Jazeker. De kracht is dat Lifelines ons beter zicht geeft op al deze zaken. Dat leidt tot beleidsvorming, maatschappelijke discussie, maar zeker ook wetenschappelijke vooruitgang. Er zijn bijvoorbeeld al veel high-impactpublicaties uit het corona-onderzoek gekomen. Onder meer over genetische risicofactoren voor ernstige Covid, en over het feit dat één op de acht Covidpatiënten langdurige klachten houdt. Het mooie is dat dit regionale onderzoek zo de hele wereld over gaat. En dat we in feite vooruitlopen op vragen die gesteld gáán worden.'

Wat bedoel je daarmee?

'Toen Lifelines begon, in 2007, wist niemand dat er Covid ging komen. En begin 2020 zijn we meteen begonnen met de vragenlijsten, toen we nog niet wisten van het bestaan van long Covid. Op de momenten dat concrete vragen zich voordoen – zoals: wat zijn de risicofactoren voor ernstige Covid of long Covid? – konden we teruggrijpen op langjarige datareeksen. En zo gaat het voortdurend. Er zullen altijd situaties ontstaan waarin het waardevol is dat je al heel lang gegevens hebt verzameld, voordat je wist dat iets een probleem ging worden. Kort gezegd zijn we een infrastructuur waarmee je actuele vragen beter kunt beantwoorden op basis van langdurige datareeksen. En die antwoorden leiden soms ook weer tot nieuwe vragen waar we nog nooit aan hadden gedacht. Dat is wat goede wetenschap is, en wat Lifelines elke dag weer doet.'

Heeft Lifelines eigenlijk een eindpunt?

'Aanvankelijk is het opgezet als een project voor 30 jaar. Maar onlangs is besloten om dat te veranderen in 'voor altijd'. De RUG en het UMCG financieren de basisvoorziening, en de verzamelcomponent wordt gefinancierd door het ministerie van VWS en door verschillende partijen in Noord-Nederland. Daarnaast zijn er soms aanvullende fondsen. Het Ubbo Emmius Fonds van de RUG heeft bijvoorbeeld bijgedragen aan het corona-vragenlijstenonderzoek, samen met NDC Media, de gemeente Groningen, Menzis, RUG en UMCG en een crowdfunding waaraan heel veel mensen uit Noord-Nederland hebben meegedaan. We zagen meteen dat we heel snel moesten handelen. Binnen twee weken na de uitbraak van de pandemie hebben we dat onderzoek opgezet. Dan is zulke financiering vaak sneller dan een aanvraag doen via de overheid.'

Je doet zelf ook mee als deelnemer.

'Ja, dat klopt. Meteen in 2007 heb ik mezelf aangemeld, samen met mijn moeder. Dat is ook het leuke van Lifelines: vaak doen binnen families meerdere generaties mee. Geleidelijk ging mijn eigen onderzoek ook steeds meer in die richting. Mensen zeggen weleens: is dat niet die studie in Noord-Nederland? Ja, zeg ik dan, maar wij zijn wereldwijd wel de grootste. Daar mogen we best wat trotser op zijn. Minstens zo trots als op de Gasunie, als je het mij vraagt.'

FOTO REYER BOXEM

Jochen Mierau (voorm. Oost-Duitsland, 1983) studeerde economie en promoveerde aan de RUG. In 2018 richtte hij de Aletta Jacobs School of Public Health op, een samenwerkingsverband tussen RUG, UMCG, Hanzehogeschool en NHL Stenden, gericht op onderwijs en onderzoek voor 'meer gezonde jaren'. Sinds 2019 is hij hoogleraar economie van de volksgezondheid aan de RUG en sinds vorig jaar ook wetenschappelijk directeur van Lifelines.

Belangrijkste uitkomsten coronavragenlijsten Lifelines:

Eén op de acht coronapatiënten heeft drie tot vijf maanden na infectie nog altijd last van coronagerelateerde klachten – zelfs als je corrigeert voor klachten die mensen gemiddeld altijd wel rapporteren. Dankzij Lifelines kon de gezondheid van individuele mensen vóór en na corona-infectie vergeleken worden. (*The Lancet*, 6 augustus 2022)

De coronatijd heeft grote veranderingen teweeggebracht in het beweegpatroon van Nederlanders. Er zijn daarin opvallende verschillen tussen socio-economische groepen. Volgens de onderzoekers kan de coronatijd op dit vlak blijvende impact houden. (*Preventive Medicine*, december 2021)

De website coronabarometer.nl, opgezet door Lifelines op basis van de gegevens uit de vragenlijsten, bood tot juli 2022 een live dashboard met allerhande statistieken rondom corona in Noord-Nederland. De gegevens zijn ook nu nog toegankelijk. Zo weten we nu onder meer dat medio 2022 41% van de deelnemers positief was getest op corona, en 0,6% in het ziekenhuis had gelegen vanwege ernstige coronaklachten. Maar liefst 93% van de deelnemers was volledig gevaccineerd.

Kijk op WWW.RUG.NL/ALUMNI/AGENDA *voor meer informatie en een actueel overzicht van bijeenkomsten en activiteiten voor alumni.*

Ubbo Emmiuspenning voor Maria Jongsma

Op **donderdag 11 mei** krijgt Maria Jongsma, alumna andragologie 1979 en voorzitter van de Voedselbank Groningen, de Ubbo Emmius-penning voor maatschappelijke verdiensten uitgereikt op voordracht van het Groninger Universiteitsfonds (GUF). De uitreiking door CvB-voorzitter Jouke de Vries gaat gepaard met een symposium over 'Maatschappelijke tweedeling: wat doen we eraan?'

FOTO PETER WASSING

Collegetour met oud-premier Moldavië

Studium Generale Groningen organiseert op **maandag 15 mei** een collegetour met de onlangs afgetreden minister president van Moldavië, Natalia Gavrilita. Uiteraard komen ook de gevolgen van de inval in buurland Oekraïne aan bod. Franka Hummels, RUG-alumna geschiedenis en kenner van Oost-Europa en de voormalige Sovjet-Unie, leidt de bijeenkomst. WWW.SGGRONINGEN.NL

Medische wetenschappen

Op **24 mei** (o.v.) is er een Klinische Avond over het farmacogenetisch paspoort. Meer info volgt op WWW.RUG.NL/AGENDA.

Pedagogische en Onderwijswetenschappen / AOLB

Studievereniging Odiom bestaat 20 jaar. Tijd dus voor een lustrum. Rond het thema *Tijdloos: Geen tijd te verliezen* organiseert de vereniging **vanaf 22 mei** allerlei activiteiten, van openingsfeest en symposium tot de alumnidag op **zaterdag 27 mei.** Klets bij en blik terug, onder het genot van een drankje en de (vegetarische) barbecue. Meer informatie volgt op WWW.ODIOM.NL.

Onderwijswetenschappen

AVOG, de alumnivereniging Onderwijswetenschappen organiseert op donderdag **1 juni** een werkbezoek aan de Politieacademie te Apeldoorn. Aansluitend wordt de jaarlijkse ALV gehouden.

Economie en bedrijfskunde

Op **vrijdag 2 juni** organiseert FEB een Alumni Network Symposium in EYE Amsterdam. Voertaal is Engels.

Symposium 70 jaar Nobelprijs Frits Zernike

Het is 70 jaar geleden dat Frits Zernike de Nobelprijs voor Natuurkunde ontving. Het werk van de hoogleraar en zijn fase-contrast-microscoop zijn nog steeds van grote betekenis voor de geneeskunde en de biologische wetenschappen. Om hierbij stil te staan is er **vrijdag 3 november** een symposium op de Zernike Campus in Groningen. 'Het is waarschijnlijk een van de laatste keren dat we nog herinneringen, anekdotes en persoonlijke verhalen kunnen ophalen van tijdgenoten en oud-studenten van Zernike,' aldus organisator Theo Jurriens van de RUG. In de avonduren is er een publiekslezing in de Aula van het Academiegebouw.

WWW.RUG.NL/70ZERNIKE

VOLG ONS OP

Alumni – University of Groningen | Alumni – University of Groningen | Alumni – University of Groningen | alumniuniversityofgroningen

FOTO HENK VEENSTRA

Esmé van de Boom schrijft het verjaardagsgedicht

Alumni waar we een e-mailadres van hebben ontvangen ieder jaar op hun verjaardag een gedicht van de RUG. Het nieuwe verjaardagsgedicht is geschreven door Esmé van de Boom, alumna letterkunde en schrijfster van proza, toneel, gedichten en liedjes. Donald Gardner maakte de Engelse vertaling. Wil je het verjaardagsgedicht ook ontvangen? Geef dan je e-mailadres door via WWW.RUG.NL/ALUMNI/UPDATE

lira fonds

Ben jij wetenschapper en wil je over jouw onderzoek een Nederlandstalig publieksboek schrijven?

Dien dan uiterlijk 30 juni 2023 een aanvraag in voor een Lira Fonds-beurs van €37.500: www.lirafonds.nl

GMW op LinkedIn

De Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen heeft sinds 2022 een eigen LinkedIn pagina. Volg ons als je op de hoogte wilt blijven van interessant onderzoek en ander nieuws van de faculteit!

‘Groningse gastjes’ veroveren de wereld

KIRSTEN OTTEN

BEDRIJF

Yeelen Knegtering (30) is mede-oprichter en CEO van Klippa, een van de snelstgroeiende techbedrijven in Nederland. De succesformule: Groningse nuchterheid gecombineerd met ‘gewoon hard werken’.

Tijdens zijn studie informatiekunde aan de RUG (Ba 2013) werkte Yeelen Knegtering als zelfstandig online marketeer. ‘De administratie was een terugkerend gedoe: uren bijhouden, bonnen die kwijtraken of verkreukelen, declaraties die je vergeet te doen. Zo ontstond het idee voor een app die het papieren bonnetje moest vervangen en zo in elk geval dat onderdeel vergemakkelijkte.’ Met een aantal studiegenoten richtte hij in 2015 het softwarebedrijf Klippa op, dat inmiddels de top tien van snelstgroeiende techbedrijven in Nederland heeft bereikt.

Van bonnen tot loonstrookjes

Knegtering: ‘Met de app die we hadden ontwikkeld, kwam de digitale bon gelijk vanuit de kassa op je mobiel. Technisch geen probleem, maar het bleek een te traag proces te zijn om alle partijen, van winkeliers tot kassaleveranciers en betaalproviders, mee te krijgen. Wat we wél konden doen was het hele boekhoudproces – vanaf het scannen van een bon – automatiseren. Tegenwoordig doen we dit voor alle mogelijke documenten, van bonnen tot loonstrookjes, contracten en paspoorten, voor steeds grotere klanten. Ook hebben we inmiddels meerdere productlijnen, waaronder consultancy voor andere bedrijven op het gebied van Artificial Intelligence.

We hebben ons vanaf het begin op de internationale markt gefocust, dat maakt ons uniek. Momenteel zitten we op ongeveer 1000 klanten in 35 verschillende landen, en kantoren in meerdere Europese steden. De coronapandemie heeft de internationale handel alleen maar vergemakkelijkt. Voorheen was het in veel landen voorwaarde dat je fysiek langskwam voor koffie of zelfs dineren met een eventuele klant. Tegenwoordig is het veel geaccepteerder om een samenwerking online te verkennen en in gang te zetten.

Diehard techneuten

We zijn met zijn zessen begonnen, maar relatief snel zijn twee van hen gestopt en zijn er twee anderen bijgekomen. Samen met twee van hen (RUG-alumni Bart-Jan Maatman, CFO, en Robert Jan Verheggen, mede-oprichter en CCO. red.) run ik de businesskant. De andere drie zijn diehard techneuten die de hele dag in de code zitten en de producten bouwen. Een ijzersterke samenwerking!

Wat deze baan voor mij zo leuk maakt? De uitdaging! Ik hou ervan om datgene te doen waarvan iedereen altijd zegt: dat kan niet, dat is te moeilijk. Waar de frictie zit, dát is waar je leert en dat is ook waar je geld kunt verdienen: iets doen wat voor de meeste mensen te moeilijk is. Ook nu denken mensen nog wel eens: die gastjes uit Groningen gaan een bepaalde klant niet binnenslepen. Dat gaan we nog wel eens zien, denk ik dan.

Noordelijke nuchterheid

Wij voelen ons nog steeds Gronings? Absoluut. We zijn nog steeds in Groningen gevestigd en we hebben de noordelijke nuchterheid. Veel techbedrijven leggen momenteel het loodje doordat ze te hard van stapel liepen, té grote investeringen deden. Ons is ook vaak heel veel geld aangeboden om grote investeringen te doen, maar wij geloven niet dat dat ons gaat helpen om duurzaam en gezond door te groeien. Geen grote praatjes en onrealistische dromen, maar gewoon elke dag hard werken. En dan ergens komen. Dat zit wel heel erg in onze cultuur verweven.

Dromen voor de toekomst hebben we zeker! We verwerken nu ongeveer honderd miljoen documenten per jaar, we willen graag naar een miljard. Maar dat hoeft niet morgen, het is de stip aan de horizon waar we met het hele bedrijf stap voor stap naartoe werken. Mocht iemand trouwens denken: daar wil ik ook werken. Laat het gerust weten!’

FOTO JAN BUWALDA

Yeelen Knegtering ontvangt de Groninger Ondernemingsprijs 2022 uit handen van RUG-alumnus en CvK René Paas.

Heinrich Winter, hoogleraar Bestuurskunde

Toezicht is te belangrijk om alleen aan de markt over te laten, maar de overheid hoeft ook niet alles zelf te doen

Wie is verantwoordelijk voor de veiligheid van onze leefomgeving? Wie garandeert ons bijvoorbeeld dat legaal vuurwerk echt veilig is en dat er geen binnenvaartschepen rondvaren zonder deskundige kapitein? Had de dood van een schoolmeisje als gevolg van houtrot in de mast van een historisch Fries zeilschip kunnen worden voorkomen door beter toezicht? En waarom heeft de overheid het toezicht op de veiligheid van onze omgeving eigenlijk uitbesteed aan de markt? Hoogleraar Heinrich Winter: 'Toezicht is te belangrijk om alleen aan de markt over te laten, maar de overheid hoeft niet alles zelf te doen.'

TEKST: MARJAN BROUWERS • FOTO: JEROEN VAN KOOTEN

De rol van toezicht is een van de thema's die Heinrich Winter bespreekt met zijn studenten en de deelnemers aan de leergang Publieke Strategie en Leiderschap. Hij studeerde Juridische Bestuurskunde aan de RUG en is er daarna gebleven: als docent, promovendus en nu als hoogleraar Bestuurskunde. Hij is jurist, maar naar eigen zeggen ook sociale wetenschapper: 'We kijken vooral naar hoe het recht functioneert in de praktijk. Hoe kun je met behulp van het recht maatschappelijke problemen oplossen, bijvoorbeeld actuele vraagstukken op het gebied van stikstof, klimaattransitie, aardbevingen en asiel? Hoe kan het recht een bijdrage leveren aan publieke waarden als veiligheid, gezondheidszorg, goed onderwijs en schone lucht? De kwaliteit van het toezicht, mijn eigen specialisatie, speelt daarbij een grote rol.'

Alarmerend rapport over toezicht

In januari was Winter op tv bij Nieuwsuur om toelichting te geven op een alarmerend rapport van de Inspectie voor de Leefomgeving en Transport (ILT). Hij legde uit wat er sinds de jaren zeventig is veranderd in het toezicht. Zo heeft de overheid door de jaren heen het keuren, inspecteren en certificeren van de veiligheid in tal van domeinen grotendeels

uitbesteed aan meer dan 1.500 commerciële bureaus. Sindsdien voert de overheid het toezicht uit op afstand: op basis van signalen en risicoschattingen. De vraag is of dit een verstandige zet was. Winter: 'In de jaren tachtig vonden we dat de overheid te groot en te duur was en dat we beter zoveel mogelijk uitvoerende taken konden overlaten aan de markt. Uit die tijd stamt ook deze beroemde uitspraak van de toenmalige Amerikaanse president Ronald Reagan: "Government is not the solution to our problem. Government is the problem." Die overtuiging leidde ook in Nederland tot grootscheepse privatisering en deregulering. Achteraf kun je constateren dat er toen te weinig is nagedacht over wat en hoeveel we naar de markt moesten brengen. Zo leidde het loslaten van allerlei financiële regels tot de bankencrisis.'

Toezicht terugdraaien of juist niet?

Naar aanleiding van het rapport van de ILT roepen verschillende politici nu luidkeels 'schande' en betogen dat de overheid de privatisering van het toezicht moet terugdraaien. Winter nuanceert die oproep: 'Het punt is dat de samenleving veel complexer is dan in de jaren zeventig. Toen kon je als overheid nog zeggen: we gaan die kant uit, we maken daar regels voor en we dwingen ze van boven af. Dat gaat nu niet meer, omdat er nu allerlei dwarsverbanden tussen de overheid, de markt en de gemeenschap bestaan. Alles hangt met alles samen en we hebben elkaar hard nodig in deze complexe, hoogtechnologische samenleving. Verder geloof ik niet dat het zo zegenrijk is om de uitvoering van complexe taken volledig aan de overheid over te laten. Denk maar even terug aan wat er mis is gegaan tijdens de kinderopvangtoeslagaffaire en hoeveel moeite het de overheid nu kost de gevolgen daarvan ongedaan te maken. Voor de aardbevingen in Groningen geldt helaas hetzelfde.'

Hij ziet liever dat er een goede mix tussen de markt en de overheid ontstaat. 'Als overheid hoef je niet alles zelf te doen. Je kunt de markt prima vragen om het toezicht op de veiligheid uit te voeren en hiervoor certificaten af te geven. Maar je moet dan als overheid wel steekproeven nemen om te controleren of het goed gaat, want de markt heeft een zekere tucht nodig. Doe je dat niet, dan loop je het risico dat financiële prikkels de overhand krijgen en commerciële partijen te weinig sturen op kwaliteit en veiligheid. Je moet het toezicht dus niet helemaal loslaten, maar je hoeft het als overheid ook niet volledig zelf te doen.'

Verkrampte verhouding met de ministeries

Een bijkomend probleem is dat de toezichtorganisaties van de overheid, zoals het ILT en de Arbeidsinspectie, onder de verantwoordelijkheid vallen van de ministeries. Gaat er iets mis, dan moet de minister zich daarvoor verantwoorden. Winter: 'Daardoor is de verhouding tussen de minister en het toezicht nogal verkrampt: ministers zitten niet te wachten op kritische rapporten waarvoor ze naar de Tweede Kamer worden geroepen en houden de toezichthouders liever een beetje kort. De officiële overheidsvisie op toezicht heet niet voor niets 'minder lasten, meer effect'. Dat gaat een tijdje goed, maar voor hoe lang? Als er bijvoorbeeld iets flink misgaat met onze digitale infrastructuur, dan hebben we echt een enorm probleem. Goed toezicht is ontzettend belangrijk, maar ook kwetsbaar. Ik ben daarom blij dat het coalitieakkoord een wet op de onafhankelijkheid van het toezicht aankondigde, al verwacht ik dat daarover eerst nog een pittig debat wordt gevoerd.'

Ongemakkelijke waarheid

Ondertussen is de ILT bezig om het toezicht binnen haar eigen domeinen te verbeteren. Winter: 'Ik vind het erg krachtig dat dit kritische rapport over het eigen functioneren is geschreven. Ik heb er vertrouwen in dat er echt iets gaat veranderen: bij de inspecties maar bijvoorbeeld ook bij de certificeringskoepels. Zij wijzen hun leden nu ook op hun verantwoordelijkheid.' Overigens betekent dit niet dat er nooit meer iets kan misgaan, benadrukt hij: 'De ongemakkelijke waarheid is dat incidenten van alle tijden zijn en dat we niet immuun zijn voor risico's. Als samenleving nemen we die risico's niet meer voor lief, maar we zullen er toch mee moeten leren omgaan. Wat niet wegneemt dat goed toezicht door de overheid en de markt samen nodig is om zoveel mogelijk mistanden te voorkomen.'

Maak zelf het verschil

Voor de deelnemers van de leergang Publieke Strategie en Leiderschip is toezicht een belangrijk thema waarmee ze in hun eigen organisaties ook te maken hebben. Winter: 'Onze deelnemers zijn afkomstig van zowel overheidsorganisaties als het bedrijfsleven en bekleden posities als manager of strateeg waarin ze het verschil kunnen maken. Er is een wereld te winnen als ze zich daarvan beter bewust zijn. Verder draait deze leergang ook om de persoonlijke ontwikkeling als leider en strateeg, dus wie ben je, hoe sta je in het leven en hoe ga je met mensen om? Uiteindelijk gaat het erom dat deelnemers tijdens deze leergang allerlei inzichten tot zich nemen, zelf keuzes maken en dan een coherente visie ontwikkelen voor hun eigen organisatie. Wij leveren bouwstenen, maar ze moeten zelf het huis bouwen. Vervolgens is het aan de deelnemers om in hun eigen organisatie een positieve ontwikkeling op gang te brengen of een nieuwe koers in te slaan.'

In de leergang Publieke Strategie en Leiderschap leer je hoe je je staande houdt in het krachtenveld van samenleving, politiek en ambtelijke organisatie. Je krijgt een handelingsrepertoire om je sturend vermogen te vergroten binnen de overheid en als leider het verschil te maken. De volgende editie start 16 mei onder leiding van kerndocent prof. dr. Heinrich Winter. Scan voor meer informatie de QR-code.

De vooruitgang voor zijn.

AOG school of management

VOLG DE RUG OP INSTAGRAM

@universityofgroningen

Gefeliciteerd aan alle afgestudeerden!
@universityofgroningen

Internationale Vrouwendag bij de RUG.
@universityofgroningen

Studenten bij het sportcentrum ACLO.
@universityofgroningen

Young Alumni Event in Groningen.
@universityofgroningen

Alumni event in Amsterdam.
@universityofgroningen

Masterweek bij de universiteit.
@universityofgroningen

COLOFON 37e JAARGANG – 1e NUMMER/APRIL 2023 – ISSN 0921-1721 WWW.RUG.NL/BROERSTRAAT5

Broerstraat 5 is een gratis kwartaalmagazine voor alle afgestudeerden, gepromoveerden en relaties van de RUG, inclusief oud-cursisten van de Academische Opleidingen Groningen. Als alumnimagazine wil het ertoe bijdragen dat het contact tussen de universiteit en iedereen die daar onderwijs heeft gevolgd in stand blijft en zo mogelijk intensiever wordt. Heeft u opmerkingen of ideeën? Laat het ons weten! REDACTIE Fenneke Colstee, Sophie Douwes, Merel Weijer, Bert Wolfkamp BEELDREDACTIE Merel Weijer HOOFDREDACTIE Fenneke Colstee-Wieringa REDACTIEADRES Redactie Broerstraat 5, Postbus 72, 9700 AB Groningen T (050) 363 52 36 redactieB5@rug.nl VORMGEVING In Ontwerp, Assen DRUK Habo DaCosta OPLAGE 91.000 ADRESWIJZIGINGEN Indien u wijzigingen wilt doorgeven of contact niet op prijs stelt, kunt u zich wenden tot Alumnirelaties RUG: **T (050) 363 7595**, **alumni@rug.nl** of via **www.rug.nl/alumni/wijzigingen** De RUG hecht veel waarde aan contact met haar oud-studenten. Conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming gaat de universiteit zorgvuldig met adresgegevens om. **www.rug.nl/alumni/privacy**

Adreswijzigingen en e-mailadres doorgeven

PEFC
PEFC/30-31-287
PEFC-gecertificeerd
Dit product komt uit duurzaam beheerde bossen en gecontroleerde bronnen
pefc.nl

Sterren op het HOOGELAND

AL 20 JAAR EEN SUCCES FORMULE

3-daags fietsarrangement boordevol kunst, cultuur en gezelligheid

Wuivend graan bij de Waddendijk, terug in de tijd in de romano-gotische Bartholomeuskerk van Stedum, een live muzikale ode aan Groningen. En verrassende ontmoetingen met Groningse kunstenaars Francine Schrikkema, Jaap van Meeuwen, Jan Mulder en het werk van Henk Helmantel.

Sterren op het Hoogeland is een geheel verzorgd fietsarrangement. Ook geschikt als bedrijfsuitje.

mei t/m september
Boek nu: € 298,-

sterrenophethoogeland.nl

---

university of groningen

Business School

Online Inspirience Session 16 mei 2023

Executive MBA
Sustainable Business Models

Neem de leidersrol in duurzame transformatie

- Multidisciplinaire en multi-stakeholder kennis en inzichten
- Leiderschapsvaardigheden met persoonlijke coach
- Blended en casegestuurd onderwijs in deeltijd
- Inspirerende locatie-bezoeken in binnen-en buitenland
- Waardevolle uitbreiding van uw netwerk

Start: september 2023
Duur: 2 jaar (part-time)
Locaties: Groningen, online, (inter)nationale studiereizen
Graad: MSc | **Titel:** MBA

Doelgroep: Gedreven managers en leidinggevenden (for-profit en non-profit)

Programmadirecteur prof. David Langley
"De toonaangevende bedrijven en organisaties van de toekomst zijn diegenen die nú het voortouw nemen op het gebied van duurzaamheid."

connecting for impact

AACSB ACCREDITED · EQUIS ACCREDITED · NVAO

Voor programmainfo, brochure, informatiesessies, intake en proefcollege →

---

rijksuniversiteit groningen

Panorama van de wetenschap

Het Universiteitsmuseum beheert plus minus honderdduizend objecten. Ongeveer honderd van die objecten zijn uitgelicht in het nieuwe boek *Panorama van de wetenschap*. Het bevat de verhalen over deze wonderlijke, vernuftige en zeldzame museumstukken.

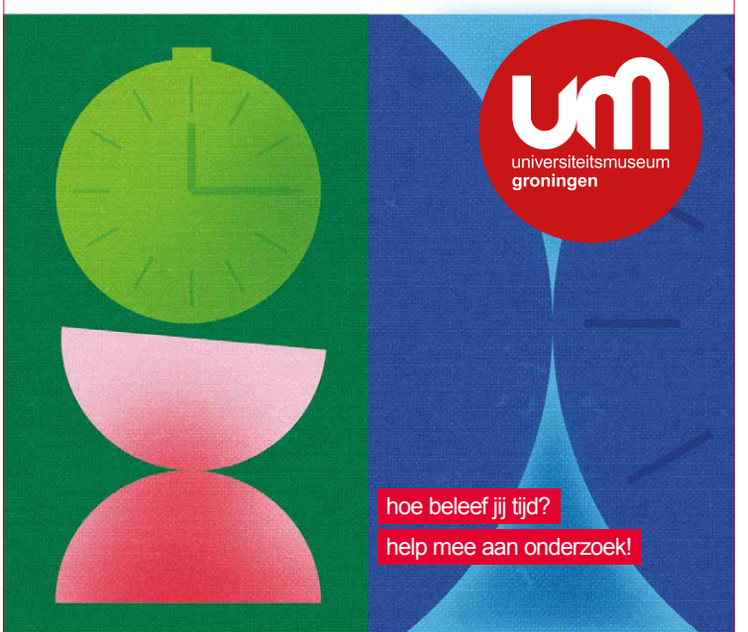
The University of Groningen is committed to sustainability. These items are produced with love for people and planet.

Oude Kijk in 't Jatstraat 19
050 363 2700 / universiteitswinkel@rug.nl
universiteitswinkel · ishopgroningen
rug.nl/shop

i Shop

---

rijksuniversiteit groningen

NOW OPEN
TIME WILL TELL
Interactive Exhibition

faculteit godsdiens- en maatschappijwetenschappen

rug.nl/museum

Alle twee studeerden ze sociale wetenschappen. In een grijs verleden waren ze ook gelinkt op Hyves, toen dat nog bestond. Maar kennen doen beide Lotte Snippes elkaar verder niet. *Broerstraat 5* vroeg de naamgenotes hoe het hen is vergaan tot nu.

ELLIS ELLENBROEK

RETOURADRES: RUG/A&F, POSTBUS 72, 9700 AB GRONINGEN, NEDERLAND
ABONNEREN, ABONNEMENT OPZEGGEN OF ADRES WIJZIGEN: **ALUMNI@RUG.NL**

LOTTE SNIPPE (27)

STUDIE psychologie van 2014-2018 (bachelor) **IS** vrachtwagenchauffeur bij DHL **HUISHOUDEN** woont alleen, heeft relatie met Martijn Kosters (23), RUG-student international business en management **HUIS** koopappartement in De Wijert, Groningen-Zuid **MAANDINKOMEN** 2021 euro bruto o.b.v. 32 uur, excl. overuren en toeslagen

'Soms rijd ik op een grote, soms op een kleinere vrachtwagen. De grote is zestieneneenhalve meter, de kleine tien. 's Morgens laad ik mijn wagen vol pallets met goederen voor bedrijven. Printpapier, autobanden, skelterbanden, meestal weet ik niet wat ik bij me heb. Soms is het iets groots dat naar een particulier moet. Een matras of een badkuip. Ik rijd ook voor de ziekenhuizen, UMCG en Martini. Die huren DHL in om te pendelen tussen hun magazijnen op een industrieterrein en het ziekenhuis. Elke maand heb ik een week nachtdienst, dan bezorg ik vracht op DHL-locaties in het hele land.

Na mijn bachelor begon ik bij Coolblue als wasmachinebezorger. Soms vierhoog, zeven adressen achter elkaar. Mijn plan was verdienen om te gaan backpacken, maar dat is er nooit van gekomen. Van het geld haalde ik mijn vrachtwagenrijbewijs. Ik heb behoorlijk met mezelf in de knoop gezeten. Ik wist niet wat ik wou. Bij de psycholoog ben ik gediagnosticeerd met adhd. Toen viel alles op zijn plek. Ik heb structuur nodig, in plaats van dat ik mezelf steeds moet motiveren. En ik ben een doener, geen denker. Eindelijk begreep ik waarom ik studeren nooit leuk vond en waarom het me altijd enorm veel energie kostte. Bij Coolblue kwam ik elke dag met energie thuis. Als ik maar bezig ben. Een lijstje afwerken. Vrij is vrij. Niet thuis nog mails checken of zo. Ik kom uit een omgeving waar je het hoogst haalbare doet. Iedereen ging leren, en ik ging daarin mee. Aan beroepen als klusser, bouwvakker of vrachtwagenchauffeur dacht ik niet.

Het lijkt me leuk om ooit rijinstructrice te worden. Dan kan mijn studie psychologie toch nog van pas komen. Het is ook een droom van me om, voor ik misschien aan kinderen begin, een tijd internationaal te rijden. Ik zou graag weer een hond willen en die meenemen, als dat mag. Mijn Duitse herder Tommie is pas doodgegaan.

Ik voel me soms King of the Road. Je zit hoog, je ziet alles. Wat ik fantastisch vind, is tijdens nachtdienst wild tellen. Mijn scherpe lampen schijnen in de bermen. Mijn record is zeven herten, een vos en iets van veertig hazen.'

LOTTE SNIPPE (29)

STUDIE pedagogische wetenschappen 2011-2016 (bachelor en master) **IS** behandelaar en diagnosticus bij Mentaal Beter Jong **HUISHOUDEN** met verloofde Rick Meijerink (30), RUG-alumnus technische natuurkunde en werkzaam bij chipfabrikant ASML in Veldhoven **HUIS** 2-onder-1-kap in Den Bosch **MAANDINKOMEN** 3469 euro bruto o.b.v. 32 uur

'Ik was lang van plan leerkracht te worden. Het werd pedagogische wetenschappen. Mijn vader en moeder hebben allebei grote families, maar er was nog nooit iemand naar de universiteit geweest. Mijn zusje studeert nu ook in Groningen, maar ik was de eerste. Ik vond het spannend en een grote stap, van het kleine dorp Daarlerveen naar Groningen.

Na mijn studie heb ik een jaar in Utrecht gewerkt, in de dyslexiezorg. Maar de afstand Den Bosch – Utrecht was niet vol te houden met de auto en de files. Ik stapte over naar onderwijsbureau Opdidakt in Zaltbommel. Opdidakt is overgenomen door Mentaal Beter Jong. Van onderwijs- en leerproblematiek is mijn werk meer verschoven richting adhd, autisme en angst en depressie. Als behandelaar en diagnosticus onderzoek en behandel ik kinderen en jongeren die naar ons zijn doorgestuurd.

's Middags zijn de behandelingen, de ochtenden besteed ik bijvoorbeeld aan met ouders de ontwikkeling nagaan van hun kind. Intakes en diagnostiek doe ik ook 's ochtends. We willen graag dat kinderen en jongeren die we diagnosticeren, fris en fruitig bij ons verschijnen. Ik zie twaalf tot vijftien cliënten in de week. Doel is handvatten bieden waardoor onze bemoeienis niet meer nodig is. Soms verwijzen we door naar zwaardere zorg.

Hun spontaniteit en ongeremdheid, dát vind ik mooi aan het werken met kinderen. Soms zijn ze ook juist heel terughoudend en dan is het de uitdaging ze op hun gemak te stellen. Wat ik ook mooi vind is dat als je er vroeg bij bent, en je geeft een zetje in de goede richting, ze daar de rest van hun leven profijt van kunnen hebben. Cognitieve gedragstherapie vind ik interessant om me verder in te specialiseren. Er zijn nog flink wat opleidingen nodig voor ik mezelf cognitief gedragstherapeut kan noemen.

Toen we in het Zuiden gingen wonen, hebben wij carnaval vanaf het eerste moment omarmd. We vieren het elk jaar met een grote vriendengroep, import uit Groningen, die we kennen van roeivereniging Gyas waar mijn vriend en ik allebei bij zaten. Hij komt uit Drenthe, ik uit Twente. Volgend jaar gaan we trouwen. Ik ben wel nieuwsgierig of we hier blijven, of op termijn teruggaan naar onze roots.'